

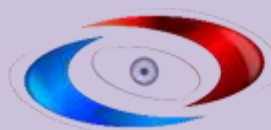
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
REPUBLIKA E MAQEDONISE SE VERIUT
АГЕНЦИЈА ЗА АУДИО И АУДИОВИЗУЕЛНИ МЕДИУМСКИ
УСЛУГИ
AGJENCIA PER SHERBIME MEDIATIKE AUDIO DHE
AUDIOVIZUELE

Број: / Numer: 01-4197/1

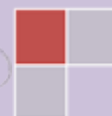
09.10.2024 година / viti

СКОПЈЕ - SHKUP

Водич за мониторинг на говорот на омраза – второ дополнето и изменето издание

АГЕНЦИЈА ЗА АУДИО И
АУДИОВИЗУЕЛНИ МЕДИУМСКИ УСЛУГИ

Авторки на првото издание на „Водичот за мониторинг на говорот на омраза“ беа д-р Јелена Сурчулија Милојевиќ и д-р Снежана Трпевска, како дел од проектот „Зајакнување на административните капацитети на телата задолжени за телекомуникации и медиуми за ефикасно регулирање на новите дигитални и повеќенаменски услуги“, финансиран од Европската Комисија преку програмата на Европската Унија ИПА ТАИБ (IPA TAIB) 2009.

Автори на дополнувањата и измените инкорпорирани во „Водичот за мониторинг на говорот на омраза – второ дополнето и изменето издание“ се д-р Александар Шефер, Клер Моселаге и д-р Нилс Шулте во соработка со вработените од Секторот за програмски работи на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, како дел од Твининг проектот МК 20 IPA ЈН 01 23 „Зајакнување на капацитетите на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и на Јавниот радиодифузен сервис“.

Содржина

1. Вовед.....	4
2. Слобода на изразување	6
3. Европска регулаторна рамка за „говорот на омразата“	8
Препорака CM/Rec(2022)16 за борба против говорот на омраза	8
Препорака бр. R (97) 20 во врска со „говор на омраза“	11
Препорака бр. R (97) 21 за медиумите и за промовирање на културата на толеранцијата13	
Декларација за слобода на политичката дебата во медиумите	14
Препорака CM/Rec(2011)7 за новиот поглед на медиумите.....	16
Дополнителен протокол кон Конвенцијата за киберкриминал.....	17
4. Македонската регулаторна рамка за медиуми и говорот на омраза	18
4.1 Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.....	18
4.2 Закон за медиуми	22
5. Пристапот на Европскиот суд за човекови права во однос на говорот на омраза.....	23
6. Прецедентно право на Европскиот суд за човекови права за „говорот на омразата“	28
7. Говорот на омраза онлајн.....	38
8. Упатства за мониторинг на говор на омраза	44
8.1 Кој бил контекстот на изразувањето?	45
8.2 Кое е лицето одговорно за изразувањето?.....	46
8.3 Дали постоела намера за провоцирање на говор на омраза?	46
8.4 Што е содржината на изразувањето?	47
8.5 Кои биле степенот и опсегот на изразувањето?.....	48
8.6 Која била веројатноста од влијаење врз публиката и нејзините идни дејствија?.....	48
9. Заклучоци и препораки	50
10. Прилог: Извори од судски одлуки на ЕСЧП.....	52

1. Вовед

Потребата за изготвување на првото издание на Водичот се појави откако во декември 2013 година, во македонското законодавство беше транспонирана Директивата за аудиовизуелни медиумски услуги од 2010 година преку усвојувањето на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Во тој период се спроведуваше проектот „Зајакнување на административните капацитети на телата задолжени за областите телекомуникации и медиуми за ефикасно регулирање на новите дигитални и повеќенаменски услуги“, финансиран од страна на Европската Комисија според ИПА рамката. Тој беше осмислен со цел да го зголеми капацитетот на регулаторот – Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (АВМУ) за спроведување на законодавството усогласено со Директивата за АВМУ. Една од најважните активности во состав на овој проект беше унапредување на знаењето и капацитетот на АВМУ во справувањето со говорот на омраза и во линеарните и во нелинеарните аудиовизуелни медиумски услуги. Паралелно со обуката организирана за вработените во АВМУ, експертите вклучени во проектот го изготвија Водичот за мониторинг на говорот на омраза во аудиовизуелните медиумски услуги.

Во периодот по 2014 година, кога Водичот беше усвоен, Агенцијата го применуваше во анализа на случаите во кои постоеше сомнеж дека програмите емитувани од радиодифузерите, шират и/или поттикнуваат говор на омраза. Водичот се покажа како одлична алатка која и натаму се користи затоа што е заснована на прецедентното право на Европскиот суд за човекови права, како и на Акцискиот план од Рабат за забрана на застапување национална, расна или верска омраза која претставува поттикнување на дискриминација, непријателство или насилство. Сепак, времето донесе промени и потребно е тоа да се вклучи во Водичот. Следствено, подготвено беше второто дополнето и изменето издание на Водичот.

Во текот на 2023/2024 година, се спроведе Твининг проектот „Зајакнување на капацитетите на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и на Јавниот радиодифузен сервис“, финансиран од Европската Унија. Согласно целите на проектот за унапредување на капацитетот на Агенцијата за спроведување на законодавството усогласено со ревидираната Директива за АВМУ (2018 година), експертите вклучени во проектот го ажурираа постоечкиот „Водич за мониторинг на говорот на омраза“ и одржаа обуки за вработените во АВМУ, како и за членовите на македонската Мрежа за справување со говорот на омраза.

Кои беа промените?

Зголемувањето на бројот на онлајн платформите и динамичниот медиумски пејзаж претставуваат нови предизвици во пристапот кон говорот на омраза. Додека традиционалната радиодифузија подолг период е во фокусот на европските регулатори, доминацијата на големите онлајн платформи создаде комплексна средина во која говорот на омраза напредува. Ова го пренасочи фокусот во јавните дебати и политичките иницијативи така што регулацијата на социјалните медиуми стана централно прашање. Препознавајќи ја итноста, европските законодавци и институции ги преземаат следните мерки:

Во декември 2018 година беше ревидирана Директивата за АВМУ. Во членот 6 од Директивата за АВМУ (2018 година) е наведено дека властите во секоја земја - членка преку соодветни мерки мора да се осигураат дека аудиовизуелните медиумски услуги обезбедени од давателите на медиумски услуги под нивна надлежност не содржат какво било поттикнување кон насилство или омраза насочено кон група лица или член на група врз која било основа наведена во член 21 од Повелбата. Ваквата регулација сега се прошири и врз платформите за споделување видеа, како и врз аудиовизуелните содржини споделени на платформите на социјалните медиуми. Од овие услуги се бара да преземат мерки за заштита на јавноста од програми, видеа создадени од корисници и аудиовизуелни комерцијални комуникации кои поттикнуваат насилство или омраза кон групи или поединци.

Додека платформите за споделување на видеа се одговорни за усвојување на мерките утврдени во Директивата за АВМУ, регулаторите имаат задача да ја проценат адекватноста на овие мерки. Проценката се однесува на тоа дали се обезбедени соодветни нивоа на заштита што давателите на аудиовизуелни медиумски услуги и платформите за споделување на видеа мора да ги спроведат. Оттука, регулаторите мора да имаат сеопфатно познавање на содржината што поттикнува насилство, омраза и тероризам, како и за нејзиното потенцијално влијание врз јавноста.

Препораката CM/Rec(2022)16 на Комитетот на министри на земјите - членки за справување со говорот на омраза беше усвоена во мај 2022 година. Препораката се потпира на значаен број судски одлуки на Европскиот суд за човекови права. Препораката нуди насоки не само за законодавците, туку и за широк спектар чинители, вклучувајќи ги регулаторите, онлајн платформите, медиумските куќи и граѓанските организации. Оваа рамка ги опфаќа и офлајн и онлајн формите на говор на омраза.

Исто така, во Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги беа направени две важни измени во однос на прашањето за говорот на омраза. Првата измена беше во 2018 година и се однесува на воведување поширока листа на дискриминаторски основи, како и мерка за казнување – парична казна што ќе биде наложена од страна на судот. Во јули 2023 година, ревидираната Директива за АВМУ (2018) беше транспонирана во Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Денес, Законот содржи забрана за поттикнување на тероризам, како и одредби за регулирање на прашањето за говорот на омраза преку платформите за споделување видеа.

Сè уште не постои унифицирана дефиниција за говорот на омраза и оттука второто издание на Водичот, најпрвин ги претставува меѓународните стандарди што се однесуваат на слободата за изразување и на говорот на омраза (вклучувајќи ја Препораката CM/Rec(2022)16, македонската законска рамка за ова прашање, и принципите и релевантните случаи на Европскиот суд за човекови права. И на крај, Водичот дава препораки во однос на различни аспекти кои АВМУ треба да ги има предвид при разгледувањето на можните случаи на говор на омраза и заклучоци за тоа што е потребно да се преземе за идно подобрување на капацитетите и практиката на Агенцијата.

2. Слобода на изразување

Слободата на изразување е едно од основните човекови права и е основа на современото демократско општество. Иако е заштитена со голем број меѓународни документи, земјите имаат слобода да го дефинираат нејзиниот опфат и содржина во своите национални законски регулативи, зависно од своите културни, историски, верски, политички и голем број други разлики.

Еден од првите важни меѓународни договори во кој законски се уредува слободата на изразување е несомнено член 19 од Универзалната декларација за човекови права¹, каде е наведено следното:

„Секој има право на слобода на мислење и изразување. Ова право ја вклучува и слободата да се застапува одредено мислење без никакво мешање и да се бараат, примаат и пренесуваат информации и идеи преку медиумите и без оглед на границите.“

---

¹ Член 19, Универзална декларација за човекови права: <https://www.coe.int/mk/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version->

Понатаму, во член 10 од Европската конвенција за човекови права² е напишано следното:

„Секој има право на слобода на изразување. Ова право ја вклучува и слободата да се застапува одредено мислење и да се примаат и даваат информации и идеи без мешање на јавната власт и без оглед на границите. Овој член не ги спречува државите да бараат лиценцирање на претпријатијата за радиодифузија, телевизиски пренос или кината.“

„Остварувањето на овие слободи, бидејќи со себе носи и должности и одговорности, може да подлежи на одредени формалности, услови, ограничувања или казни кои се пропишани со закон и неопходни во едно демократско општество, во интерес на националната безбедност, територијалниот интегритет или јавната безбедност, за спречување на немири или криминал, за заштита на здравјето или моралот, за заштита на репутацијата или правата на другите, за спречување на откривањето доверливи информации или за одржување на авторитетот и непристрасноста на судството.“

Иако и двата договори датираат од средината на минатиот век, истите сè уште се применуваат.

---

² Член 10, Европска конвенција за човекови права: <https://www.coe.int/mk/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols>

3. Европска регулаторна рамка за „говорот на омразата“

Како што претходно беше кажано, не постои универзална дефиниција за „говор на омраза“. Значењето на терминот има долга историја во правните системи на различни земји-членки на Советот на Европа и на Европската унија, заедно со прецедентното право на Европскиот суд за човекови права (понатаму во текстот „Судот“).

Советот на Европа има креирано различни дефиниции за „говор на омраза“ зависно од контекстот. Во ова поглавје ќе се презентираат некои од најважните.

Препорака CM/Rec(2022)16 за борба против говорот на омраза³

Оваа Препорака опишува што треба да се направи за превенција и борба против говорот на омраза, за промоција на културата на инклузивност и како да им се помогне на лицата засегнати од говорот на омраза. Обезбедува насоки за земјите - членки во спроведувањето сеопфатна и внимателно проценета низа законски и други мерки. Посебно внимание е посветено на онлајн просторот каде што во денешно време е најприсутен говорот на омраза. Исто така, наменета е и за останатите клучни чинители, вклучувајќи ги јавните службеници, избраните тела и политичките партии, интернет посредниците, медиумските и граѓанските организации.

Препораката дава работна дефиниција на говорот на омраза правејќи разлика меѓу различни нивоа во согласност со нивната тежина. Говорот на омраза се толкува како „секој вид изразување кое поттикнува, промовира, шири или оправдува насилство, омраза или дискриминација кон лице или група лица, или кое ги омаловажува, поради реални или припишани лични карактеристики или статус какви што се „раса“, боја, јазик, религија, националност, национално или етничко потекло, возраст, попреченост, пол, родов идентитет и сексуална ориентација“.

---

³ Препорака CM/Rec(2022)16 на Комитетот на министри од земјите - членки за борба против говорот на омраза, усвоена на 20.05.2022 год., достапна на: <https://rm.coe.int/recommendation-on-combating-hate-speech-memorandum-mkd-prems-083822-gb/1680aada1b> (пристапено на 21.03.2024)

Иако се признава дека дефиницијата за говорот на омраза се разликува во различните национални закони, оваа дефиниција треба да придонесе за заедничко толкување на говорот на омраза во земјите - членки.

Имајќи предвид дека говорот на омраза опфаќа голем опсег изрази на омраза кои варираат во нивниот степен на сериозност, штетата што ја предизвикуваат и влијанието врз определени групи во различни контексти, Препораката се залага за низа соодветно проценети мерки што се однесуваат на кривичното, граѓанското и управното право, како и на алтернативни мерки, вклучувајќи подигнување на јавната свест, едукација и користење спротивен и алтернативен говор.

Препораката, како одглас на одлуките на Судот, истакнува дека земјите - членки имаат обврска да ги заштитат граѓаните кои се цел на говорот на омраза. За да се одвратат потенцијалните престапници и за да се испрати јасна порака во општеството, најсвирепите форми на говор на омраза треба да бидат кривични дела. Како пример, Препораката истакнува дека националните закони треба јасно да го дефинираат поттикнувањето на насилство и заканите за насилство како кривични дела. Оваа обврска, исто така, ги опфаќа и процедуралните барања, како што се спроведување ефективни истраги во случаите со говор на омраза што ќе се однесуваат и на онлајн и на офлајн случаи. Посебно внимание треба да се посвети на постигнување проактивен однос кон ранливите поединци и групи. Дополнително на, или како алтернатива на кривичните постапки, може да се применат и граѓански и управни мерки. Во случаи со поблага форма на говор на омраза, граѓанските и управните постапки може да бидат единствената правна мерка за решавање на случајот. Имајќи предвид дека кривичното гонење е последниот чекор, земјите - членки треба како приоритет да го постават отстранувањето на онлајн говорот на омраза за да се спречи продолжена виктимизација. Исто така, граѓанските и управните постапки често резултираат со плаќање надомест или со забрана за говор на омраза. Правилата за товарот на докажување се разликуваат помеѓу двете постапки и честопати е полесно да се утврди одговорност кај авторот на говорот на омраза според граѓанското и управното право.

При проценување на степенот на говорот на омраза и определувањето на видот на одговорност, доколку ја има, земјите - членки треба да земат предвид различни фактори и нивната меѓусебна поврзаност. Препораката ја споменува содржината на говорот, политичкиот и општествениот контекст во времето на изразување, намерата на говорникот, статусот и улогата на говорникот во општеството, како говорот е распространет или засилен, капацитетот на говорот да доведе до штетни последици, вклучувајќи ја и неизбежноста на таквите последици, природата и големината на публиката и карактеристиките на групата која е цел на говорот.

Земјите - членки треба да обезбедат дека нивното законодавство, политики и другите мерки против говорот на омраза се засновани на докази преку идентификување, регистрирање, мониторинг и анализа на трендовите. Потребно е

да преземат соодветни мерки за да се обезбеди дека органите за спроведување на законот ефективно ги регистрираат и следат претставките за говор на омраза. Во согласност со постојните стандарди за човекови права и за заштита на податоци, потребно е податоците, информациите и анализите направени за говорот на омраза, како и за тековните трендови да бидат јавно достапни.

Исто така, независните национални регулаторни тела и медиумските ко-регулаторни или само-регулаторни тела, треба да имаат позитивна улога во справувањето со говорот на омраза.

Препораките кои се упатени кон медиумите, ги истакнуваат нивната улога на чувари во име на јавноста, како и нивниот придонес кон дебатата во јавноста. Тие треба да ја промовираат културата на толеранција и разбирање, треба да избегнуваат негативно стереотипно прикажување на поединци, групи и заедници и треба да им обезбедат гласност на разновидни групи и заедници. Со оглед на посебниот мандат на јавните медиуми да ги опслужуваат сите сектори во општеството и да ја зајакнуваат социјалната кохезија, тие треба да имаат особено значаен придонес кон сето ова.

Со Препораката се повикуваат земјите - членки да осигурат дека нивното законодавство во однос на говорот на омраза, особено се однесува на говорот на омраза онлајн. Што се однесува до медиумите кои функционираат онлајн, земјите - членки треба да утврдат законска обврска тие да не шират говор на омраза што е забранет со закон и да го ограничат или оневозможат пристапот до говорот на омраза објавен од трети лица во делот за коментари или простори за онлајн соработка.

Законодавната рамка треба да ги земе предвид различните карактеристики на интернет посредниците затоа што меѓу нив има значајни разлики во големината, природата, функцијата и организациската структура. Во овој Водич, одделно поглавје е посветено на посебните аспекти и одговорност во однос на говорот на омраза онлајн кое, исто така, содржи повеќе детали за Препораката во однос на онлајн говорот на омраза.

Препорака бр. R (97) 20 во врска со „говор на омраза“

Уште во 1997 година, Советот на Европа активно работеше на борбата против говорот на омраза, така што ја усвои Препораката R (97) 20 во врска со говорот на омраза. Уште тогаш, тој ја препозна заканата што говорот на омраза ја претставува не само за поединците, туку и за општеството во целина. Оттука, препорача владите на земјите - членки да ги преземат чекорите против говорот на омраза наведени во овој документ. Ова особено се однесува на говорот на омраза што се шири преку медиумите.

Во 1997, во Препораката се прави обид за дефинирање на терминот „говор на омраза“ на следниот начин:

Терминот „говор на омраза“ ќе се сфаќа како термин кој ги покрива сите форми на изразување кои шират, поттикнуваат, промовираат или оправдуваат расна омраза, ксенофобија, антисемитизам или други форми на омраза базирани на нетрпеливост, вклучувајќи: нетрпеливост изразена преку агресивен национализам и етноцентризам, дискриминација и непријателство против малцинствата, мигрантите и луѓето од имигрантско потекло.

Понатаму, Препораката особено ги повикува владите на земјите-членки, јавните власти и јавните институции на национално, регионално и локално ниво, како и нивните службеници да имаат посебна одговорност за воздржување од изјави, особено пред медиумите, кои разумно може да се сфатат како говор на омраза, или како говор кој би можел да создаде ефект на озаконување, ширење или промовирање расна омраза, ксенофобија, антисемитизам или други форми на дискриминација или омраза базирани на нетрпеливост. Таквите изјави треба да бидат забранети и јавно отфрлени секогаш кога ќе се појават.

Со Препораката се повикуваат владите да *востановат* или да *одржат* цврста законска рамка. *На иста линија со неодамнешната CM/Res(2022)16, Препораката бр. R (97) 20 препорачува различни мерки според степенот на сериозност на предметната содржина.* Во состав на правните мерки се одредбите за говорот на омраза во граѓанското, кривичното и управното право што ќе им овозможат на административните и на судските органи да донесуваат одлуки со кои ќе се почитуваат слободата на изразување и човековото достоинство и дека угледот или правата на другите се заштитени во сите случаи.

Како што потврдено и во Препораката CM/Res(2022)16, со Препораката бр. R (97) 20 се повикуваат владите да ги истражат начините и средствата за стимулирање и координирано истражување за ефикасноста на постојното законодавство и правна пракса; да ја проверат постојната законска рамка за да се

осигури дека таа, на соодветен начин, е применлива врз новите разновидни медиуми и комуникациски услуги и мрежи; да се изготви координирана политика на гонење заснована на национални насоки при што се почитуваат принципите наведени во оваа Препорака; да се додаде општествено корисната работа во опсегот на казнените санкции; да се зајакнат можностите за справување со говорот на омраза преку граѓанското право⁴ и да се обезбедат за јавноста и за медиумските професионалци информации за законските одредби што се применуваат за говорот на омраза.

Исто така, владите треба да се осигурат дека во нивните правни рамки, *мешањето во слободата на изразување е тесно заокружено и применето на законски и неарбитрарен начин врз основа на објективни критериуми*. Потоа, во согласност со основното барање на владеењето на правото, *секое ограничување или мешање во слободата на изразување мора да подлежи на независна судска контрола*. Ова барање е особено важно во случаите во кои слободата на изразување мора да се усогласи со почитувањето на достоинството на човекот и заштитата на репутацијата или правата на другите.

Националното право и пракса треба да им овозможат на судовите да имаат предвид дека одредени случаи на говор на омраза може да бидат толку навредливи за поединци или групи поради што не го уживаат нивото на заштита обезбедено со член 10 од Европската конвенција за човекови права за други форми на изразување. Ова е случај кога говорот на омраза е насочен кон уништување на правата и слободите наведени во Конвенцијата или кон нивно ограничување до поголем степен од оној што е обезбеден во неа.

Со Начелото 5 од Препораката се бара со националните закони и практики да *им се овозможи на надлежните тела од обвинителството да обрнат посебно внимание, колку што им дозволува нивната слобода на одлучување, на случаите кои вклучуваат говор на омраза*. Од овој аспект, овие власти треба, особено, да обрнат внимание на правото на слободата на изразување на осомничениот поради фактот дека наметнувањето кривични санкции обично претставува сериозно мешање во таквата слобода. Надлежните судови треба, *при наметнување на кривичните санкции на лица осудени за дела на говор на омраза, да обезбедат строго почитување на начелото на пропорционалност*.

Националното право и пракса во областа на говорот на омраза треба да преземаат соодветни мерки во однос на улогата на медиумите во пренесувањето на информации и *идеи кои изложуваат, анализираат и објаснуваат конкретни случаи на говор на омраза и релевантниот феномен од генерален аспект, како и на правото на јавноста да ги добие таквите информации и идеи*.

---

⁴ На пр., дозволувајќи им на заинтересираните невладини организации да поведат граѓански судски постапки, обезбедувајќи надомест за жртвите на говорот на омраза и обезбедувајќи можност со судски налог да им се даде право на жртвите за одговор или налог за повлекување.

Една од најважните разлики кои треба јасно да бидат изразени во националното право и пракса со цел да се *направи јасна разлика меѓу одговорноста на авторот на изразите на говор на омраза, од една страна, и некаква одговорност на медиумите и медиумските професионалци кои придонесуваат за ширење на истите* како дел од нивната мисија да пренесуваат информации и идеи за прашања од јавен интерес, од друга страна.

Важното начело кое е истакнато со Препораката е дека националните закони и практики треба да имаат предвид дека *известувањето за расизмот, ксенофобијата, антисемитизмот или другите форми на нетрпеливост е целосно заштитено со член 10, став 1, од Европската конвенција за човекови права и може да биде попречено само според условите утврдени во став 2 од таа одредба*⁵. Понатаму, ***стандардите кои ги применуваат националните власти во оценувањето на потребата од ограничување на слободата за изразување мора да бидат во согласност со начелата од член 10, како што е утврдено во прецедентното право на телата на Конвенцијата, имајќи ги предвид, меѓу другото, начинот, содржината, контекстот и целта на известувањето.*** И на крајот, почитувањето на новинарските слободи, исто така имплицира дека не се судовите или јавните власти тие што треба да ги наметнуваат своите гледишта врз медиумите за видовите техники на известување применети од новинарите.

Препорака бр. R (97) 21 за медиумите и за промовирање на културата на толеранцијата⁶

Оваа Препорака бара од владите на земјите-членки да ги информираат следните целни групи за содржината на Препораката и Прилогот кон неа со цел тие да се спроведат, како *и за да се разгледа од позитивен аспект секое барање за поддршка на иницијативите* кои произлегуваат од овој документ. Целните групи се следните:

- печат, радио и телевизија, како и новите комуникациски и рекламни сектори;
- телата за застапување на медиумските професионалци во овие сектори;
- регулаторните и само-регулаторните тела во овие сектори;
- школите за новинарство и институтите за обука на медиуми.

---

⁵ Кога е пропишано со закон, кога целта е легитимна и кога е неопходно во едно демократско општество.

⁶ Препорака бр. R (97) 21 за медиуми и промоција на културата на толеранција, усвоена од Комитетот на министри на Советот на Европа на 30.10.1997, достапна на: https://avmu.mk/wp-content/uploads/2017/07/SoE_Kultura_na_tolerancija.pdf (пристапено на 22.09.2014)

Декларација за слобода на политичката дебата во медиумите⁷

Оваа Декларација обрнува посебно внимание на следните начела во врска со ширењето информации и мислења во медиумите за политичките фигури и јавните службеници:

I. Слобода на изразување и информирање преку медиумите

Плуралистичката демократија и слободата на политичката дебата бараат јавноста да биде информирана за прашањата од јавен интерес, што го вклучува правото на медиумите за дисеминација на негативни информации и критички мислења во врска со политичките фигури и јавните службеници, како и правото на публиката да ги прими ваквите информации.

II. Слобода за критикување на државните или јавните институции

Државата, владата или која било друга институција од извршната, законодавната или судската област може да подлежат на критики во медиумите. Поради својата доминантна позиција, овие институции како такви не треба да бидат заштитени со кривичниот закон во однос на изјави на клевети или навреди. Меѓутоа, онаму каде што овие институции уживаат таква заштита, оваа заштита треба да се применува на ограничувачки начин, и во сите околности да се избегнува нејзината примена за ограничување на правото на критика. Поединците кои ги претставуваат овие институции остануваат заштитени како поединци.

III. Јавна дебата и надзор врз политичките фигури

Политичките фигури одлучиле да ја побараат довербата на јавноста и прифатиле да бидат подложени на јавна политичка дебата, а со тоа и на близок надзор од јавноста и, потенцијално на големи и силни јавни критики преку медиумите во однос на начинот на кој ги извршуваат своите функции.

IV. Надзор од страна на јавноста во однос на јавните службеници

Јавните службеници мора да прифатат дека ќе бидат подложени на јавен надзор и критика, особено преку медиумите, во однос на начинот на кој ги извршуваат своите функции, сè додека тоа е потребно за да се обезбеди транспарентност и одговорно извршување на нивните функции.

V. Слобода за сатира

---

⁷ Декларација за слобода на политичката дебата во медиумите усвоена од Комитетот на министри на Советот на Европа на 12.02.2004, достапна на: https://avmu.mk/wp-content/uploads/2017/05/Dec2004PoliticalDebate_mk-1.pdf (пристапено на 22.09.2014)

Хумористичниот и сатиричниот жанр, во согласност со заштитата од член 10 од Конвенцијата, дозволува поширок степен на преувеличување, па дури и провокација, сè додека јавноста не е погрешно наведена во однос на фактите.

VI. Репутација на политичките фигури и јавните службеници

Политичките фигури не треба да уживаат поголема заштита на нивната репутација и другите права во споредба со другите поединци, поради што не треба да се изрекуваат построги санкции според домашното право против медиумите кога тие ги критикуваат политичките фигури. Ова начело, исто така, важи и за јавните службеници - отстапките се дозволени само кога тие се строго потребни за да им се овозможи на јавните службеници да ги извршуваат своите функции на соодветен начин.

VII. Приватност на политички фигури и јавни службеници

Приватниот живот и семејниот живот на политичките фигури и јавните службеници треба да бидат заштитени во однос на медиумското известување според член 8 од Конвенцијата. Сепак, информациите во врска со нивниот приватен живот може да бидат дисеминирани кога станува збор за директна јавна загриженост за начинот на кој ги извршувале или ги извршуваат своите функции, притоа земајќи ја предвид потребата од избегнување на непотребна повреда на трети страни. Кога политичките фигури и јавните службеници го свртуваат вниманието на јавноста кон делови од нивниот приватен живот, медиумите имаат право таквите делови да ги изложат на надзор.

VIII. Корективни мерки во однос на прекршувањата од страна на медиумите

Политичките фигури и јавните службеници треба да имаат пристап само до оние правни лекови против медиумите кои ги имаат и приватните лица во случај на прекршување на нивните права од страна на медиумите. Обесштетувањата и казните за клевета или навреда мора да бидат разумно пропорционални со прекршувањето на правата или на репутацијата на другите, земајќи ги предвид сите можни ефективни и соодветни доброволни корективни мерки кои се дадени од страна на медиумите и се прифатени од страна на засегнатите лица. Клеветата или навредата од страна на медиумите не треба да резултираат со казна затвор, освен ако поради сериозноста на прекршувањето на правата или на репутацијата на другите таквата казна не е строго потребна и пропорционална, особено кога има сериозна повреда на другите основни права преку изјави на клевета или навреда во медиумите, како што е говорот на омраза.

Препорака CM/Rec(2011)7 за новиот поглед на медиумите⁸

Во оваа Препорака е даден следниот показател за говорот на омраза:

„Медиумите треба да се воздржат од пренесување на говор на омраза и на друга содржина која поттикнува насилство или дискриминација од каква било причина. Потребно е посебно внимание во однос на субјектите кои работат со колективни онлајн споделени простори кои се дизајнирани да ја олеснат интерактивната масовна комуникација (или масовната комуникација од севкупен аспект). Тие треба да внимаваат при употребата и уредничкиот одговор на изразувањата мотивирани од расистички, ксенофобични, антисемитистички, мизогини, сексистички или други предрасуди. Од учесниците во новиот медиумски екосистем може да се бара (со закон) да ги пријават кај надлежните власти криминалните закани за насилство базирани на расна, етничка, верска, родова или друга основа за кои ќе дознаат.“

Од друга страна, медиумите може да обезбедат балансирана (или позитивна) слика за различните групи кои го сочинуваат општеството и да придонесат кон културата на толеранција и дијалог. Освен во случаите пропишани со закон, со почитување на одредбите од Европската конвенција за човекови права, ниту една група во општеството не треба да биде дискриминирана во однос на примената на правото на здружување кое, во новиот медиумски екосистем, вклучува онлајн здружување.

---

⁸ Препорака CM/Rec(2011)7 од Комитетот на министри од земјите членки за новиот поглед на медиуми, усвоена на 21.09.2011, достапна на: https://avmu.mk/wp-content/uploads/2017/11/New_Notion_of_Media_Mkd.pdf (пристапено на 22.09.2014).

Дополнителен протокол кон Конвенцијата за киберкриминал⁹

Во Дополнителниот протокол кон Конвенцијата има важна дефиниција за „расистички и ксенофобичен материјал“ која вели:

„За потребите на овој Протокол, „расистички и ксенофобичен материјал“ значи каков било пишан материјал, каква било слика или какво било друго претставување на идеи или теории, со кои се застапува, промовира или поттикнува омраза, дискриминација или насилство против кој било поединец или група на поединци, врз основа на раса, боја, потекло или национална или етничка припадност, како и религија ако се користи како оправдување за кој било од овие фактори.“

---

⁹ Дополнителен протокол на Конвенцијата за киберкриминал во однос на квалификувањето како кривично дело на акти од расистичка и ксенофобична природа извршени преку компјутерски системи, ETS бр. 189, достапен на:
<http://www.conventions.coe.int/treaty/EN/treaties/html/189.htm> (пристапено на 22.09.2014)

4. Македонската регулаторна рамка за медиуми и говорот на омраза

Важно е да се истакне дека македонската регулаторна рамка ги следи насоките од Европската конвенција за човекови права за регулирање на говорот на омраза преку управното, граѓанското и кривичното право.

4.1 Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги¹⁰

Членот 4 од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (во понатамошниот текст „Законот“) пропишува дека „надлежен орган за работите што се предмет на овој Закон е Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги“ (во понатамошниот текст АВМУ).

Членот 48 од Законот, кој во декември 2018 година и во јули 2013 година беше значајно дополнет во однос на прашањето за говорот на омраза, во ставовите (1) и (2) ги утврдува посебните забрани за говорот на омраза, така што аудио и аудиовизуелните медиумски услуги не смеат да содржат програми или видеа или аудио и аудиовизуелни комерцијални комуникации што ќе:

1. ја загрозуваат националната безбедност,
2. поттикнуваат насилно уривање на уставниот поредок на Република Северна Македонија,
3. повикуваат на воена агресија или оружен конфликт,
4. содржат содржини чиешто ширење претставува незаконска активност, вклучувајќи и јавно поттикнување на вршење терористички дела, дела поврзани со детската порнографија и дела поврзани со расизам и ксенофобија,
5. поттикнуваат или шират дискриминација, нетрпеливост, насилство или омраза врз основа на раса, боја на кожата, потекло, национална или етничка припадност, пол, род, сексуална ориентација, родов идентитет, припадност на маргинализирана група, јазик, државјанство, социјално потекло, религија или верско уверување, политичко уверување, друго уверување, попреченост, возраст,

---

¹⁰ Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, достапен на: <https://avmu.mk/%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D0%B0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BE-%D0%B8-%D0%B0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B7%D1%83%D0%B5%D0%B%D0%BD%D0%B8-%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC/>

семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба, лично својство и општествен статус, или која било друга основа.

Член 48, став 3 пропишува дека:

Посебните забрани наведени во ставовите (1) и (2) од членот 48 се во согласност со практиката на Европскиот суд за човекови права.

Со оваа одредба, Агенција е овластена да ја користи судската пракса на Европскиот суд за човекови права во секоја донесена одлука и во согласност со овој Водич.

(Не)почитувањето на член 48 е пропишано како една од основите врз основа на кои Агенцијата може да преземе соодветни мерки за времено ограничување на слободата за прием или реемитување на аудио и аудиовизуелни медиумски услуги од други држави (во согласност со условите и постапката наведени во член 45 од Законот).

Во случај кога давателот на аудиовизуелни медиумски услуги под надлежност на земја - членка на Европската Унија ги прекршува одредбите пропишани со македонскиот закон, а кои се построги и подетални отколку пропишаните во односната држава на ЕУ, Агенцијата има право да побара од тој давател на услуга да ги почитува одредбите пропишани со член 48 (меѓу другите).

Посебните забрани пропишани со член 48, исто така, мора да се почитуваат и од давателите на услуги платформи за споделување на видеа под македонска јурисдикција, како што е пропишано со членовите 144-в став (1) алинеи 2 и 3 и 144-г ставови (2), (4) и (5).

Имено, според член 144-в, давателите на услуги платформи за споделување на видеа „се должни да преземат соодветни посебни мерки за заштита...“:

“...- јавноста од програми, видеа создадени од корисници и аудиовизуелни комерцијални комуникации што шират, оправдуваат, поттикнуваат и/или создаваат јасна и непосредна опасност од поттикнување омраза, насилство или дискриминација на индивидуални лица или групи врз основа на раса, боја на кожа, потекло, национална или етничка припадност, пол, род, сексуална ориентација, родов идентитет, припадност на маргинализирана група, јазик, државјанство, социјално потекло, религија или верско уверување, политичко уверување, друг вид уверување, попреченост, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба, лично својство и општествен статус или која било друга основа и

- јавноста од програми, видеа создадени од корисници и аудиовизуелни комерцијални комуникации чие ширење претставува активност која е кривично дело согласно со Кривичниот законик, вклучувајќи јавно повикување на вршење

терористички дела, дела во врска со детската порнографија и кривични дела што се однесуваат на расизам и ксенофобија, согласно со членот 48 од овој закон“.

Член 144-г пропишува дека:

„(2) Доколку давателот на услуга платформа за споделување видеа е свесен за постоење на содржините од член 144-в од овој закон, е должен веднаш да ја отстрани програмата, видеото создадено од корисник или аудиовизуелната комерцијална комуникација од платформата за споделување видеа или да го блокира пристапот до истите...

(4) Давателите на услуги платформи за споделување видеа во условите за користење на нивните услуги утврдуваат соодветни мерки за спречување на ширењето на содржините од член 48 од овој закон, согласно со забраната од член 144-в од овој закон.

(5) Мерките од ставовите ... (2) ...и (4) треба да вклучуваат:

...

- воспоставување и управување со системи, едноставни за користење, што им овозможуваат на корисниците на платформите за споделување видеа да ги оценуваат содржините од членот 144-в од овој закон;...

- воспоставување и функционирање механизми, транспарентни и едноставни за користење, што им овозможуваат на корисниците на платформите за споделување видеа да ги означат или да ги пријават до соодветниот давател на услуга платформа за споделување видеа содржините кои се нудат на неговата платформа, а кои се наведени во член 144-в од овој закон;

- воспоставување и управување со системи преку кои давателите на услуга платформа за споделување видеа можат да ги известат корисниците на платформите за споделување видеа какви дејства биле преземени во врска со пријавувањето и означувањето од алинеја 4 на овој став;

- воспоставување и управување со транспарентни, лесни за користење и ефективни процедури за процесирање и решавање на корисничките поплаки доставени до давателот на услуга платформа за споделување видеа во врска со примената на мерките од алинеите 4 и 5 на овој став и

- обезбедување ефективни мерки и алатки за медиумска писменост и за подигање на свеста за тие мерки и алатки меѓу корисниците“.

Законот овозможува јасна надлежност од страна на Агенцијата за санкционирање на говорот на омраза. Надлежноста е утврдена во член 6 (Надлежности), каде што став (1), алинеја 4 пропишува дека регулаторното тело „презема мерки во согласност со овој закон во случаите кога е извршена повреда

на одредбите на овој Закон или на прописите донесени врз основа на него и условите и обврските од дозволите“.

Согласно член 23, доколку Агенцијата утврди прекршување на одредбите од овој Закон, како и на усвоените подзаконски акти, како и на условите и обврските пропишани во дозволите и во други акти на Агенцијата, Советот на Агенцијата може, против издавачот на медиум, давателот на аудио и аудиовизуелна услуга по барање, давателот на услуга платформа за споделување видеа или против операторот на електронска комуникациска мрежа што реемитува програмски сервиси, да ги преземе следните мерки:

- да донесе решение за изрекување јавна опомена;
- да поднесе барање за покренување прекршочна постапка во случаи кога и покрај изречената јавна опомена, истиот прекршок се повторува во текот на годината;
- да донесе одлука за одземање на дозволата, или
- да донесе одлука за спроведување на постапка за бришење од соодветниот регистар во согласност со закон.

Пред донесувањето одлука за изрекување јавна опомена, Советот мора да побара писмено изјаснување од издавачот на медиум во врска со сторениот прекршок. Пред донесувањето на одлука за одземање на дозволата или за спроведување на постапка за бришење од соодветниот регистар, Советот е должен да одржи јавна седница за време на која претставникот на медиумот ќе даде образложение и аргументи за активностите и причините што довеле до постапки поради кои се соочува со ваквите мерки.

Последно, Законот предвидува казни, кои ќе бидат изречени од Суд доколку се прекршат членовите 48, 144-в и 144-г.

Членот 147 пропишува казна од 1.000 евра до 5.000 евра во денарска противвредност за правното лице и 500 евра за лицето одговорно за програмата, како и 250 евра за физичко лице или трговец поединец за прекршување на членот 48¹¹.

Членот 148 пропишува казна од 2.500 евра до 3.000 евра во денарска противвредност за правното лице и 250 евра за лицето одговорно за програмата, за одговорното лице во правниот субјект, физичкото лице или за трговец поединец за прекршување на членовите 144-в и 144-г од Законот.

---

¹¹ Оваа казна е воведена со Законот за дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги („Службен весник на Република Македонија“, бр. 247/18)

4.2 Закон за медиуми¹²

Втор дел од законодавството што ја регулира медиумската сфера е Законот за медиуми (усвоен во 2013 година, а изменет во 2014 и 2024 година).

Тој се однесува на медиумите општо, а не само на аудио и аудиовизуелните медиумски услуги и ја гарантира (член 3) слободата на изразување и слободата на медиумите, при што последното особено вклучува: „слобода на изразување на мислења, независност на медиумите, слобода на прибирање, истражување, објавување, избор и пренесување на информации во насока на информирање на јавноста, плурализам и разновидност на медиумите, слобода на проток на информации и отвореност на медиумите за различни мислења, уверувања и за разновидни содржини, достапност до информациите од јавен карактер, почитување на човековата индивидуалност, приватност и достоинство, слобода за основање на правни лица за вршење на дејност за јавно информирање, печатење и дистрибуција на печатен медиум и другите медиуми од земјата и странство, производство и емитување на аудио/аудиовизуелни програми, самостојност на уредникот, новинарот, авторите или креаторите на содржини или програмските соработници и другите лица, а во согласност со правилата на професијата..“

Исто така, пропишува посебни забрани (член 4) што се однесуваат на забрана за објавување и емитување медиумска содржина која ја загрозува националната безбедност, поттикнува насилно уривање на уставниот поредок, повикува на воена агресија или оружен конфликт, „поттикнува или шири дискриминација, нетрпеливост или омраза врз основа на раса, пол, религија или националност.“ Многу слично на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, и Законот за медиуми пропишува дека овие забрани мора да се во согласност со практиката на Европскиот суд за човекови права.

Кога беше усвоен овој Закон, тој беше усогласен и со Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и со Директивата за аудиовизуелни медиумски услуги од 2010 година. Секако, овие два документи еволуираа со текот на времето, па оттука тоа треба да се случи и со членот 4 од Законот за медиуми.

---

¹² Закон за медиуми, достапен на: <https://avmu.mk/%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%D0%B8/>

5. Пристапот на Европскиот суд за човекови права во однос на говорот на омраза

Европскиот суд за човекови права е формиран во Стразбур во 1959 година од страна на земјите членки на Советот на Европа за целите на постапување по наводните прекршувања на Европската конвенција за човекови права. Истиот донесува одлуки особено врз основа на член 10 од Европската конвенција за човекови права¹³ и трипартитниот тест за тоа дали ограничувањето на слободата на изразување е пропишано со закон, е со легитимна цел и е потребно во демократското општество.

До Судот може да се обрати секое приватно лице или организација кои сметаат дека нивните човекови права се прекршени од страна на државата. Сепак, претходно треба да се исцрпат сите национални правни лекови, барањето треба да се достави во рок од шест месеци по донесувањето на конечната одлука, а прекршокот треба да е направен од страна на јавните власти¹⁴.

Иако патот до Судот понекогаш е многу долг, и може да поминат неколку години од моментот на прекршување на човековото право до поднесувањето на барањето до Судот, сепак вреди да се аплицира. Одлуката на Судот е обврзувачка за предметната држава, а оној кој ќе го добие случајот има право на надомест на трошоците и расходите. Комитетот на министри е одговорен да потврди дали државата ги презела соодветните корективни мерки заради исполнување на обврските од пресудата. Многу често, пропратни ефекти од одлуката на Судот се модификација на националното законодавство, развој на правниот систем и промена во обвинителската политика.

Судот има особено тешка задача секој пат кога одмерува дали имало „говор на омраза“ во конкретен случај. Тој користи два пристапи кои се овозможени со Конвенцијата. Првиот пристап се базира на членот 17 што ја пропишува забраната за злоупотреба на правата:

---

¹³ „ Секој има право на слобода на изразување. Ова право ја вклучува слободата на сопствено мислење и примање и пренесување на информации или идеи без било какво мешање на јавната власт и без оглед на државните граници. Овој член не ги спречува државите да доделуваат лиценци за работа на претпријатијата за радиодифузија, телевизиски пренос и кината. Остварувањето на овие слободи, бидејќи со себе носи и одговорност, може да се подложи на формалности, услови, рестрикции или казни определени со закон и неопходни во едно демократско општество, во интерес на националната безбедност, територијалниот интегритет или јавната сигурност, за заштита од немири или кривично дело, на здравјето или моралот, репутацијата или правата на другите, за заштита од откривање на доверливи информации или за одржување на авторитетот и непристрасноста на правосудството. “

¹⁴ Како да се направи правилна пријава? Погледни:

<http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants> (пристап на 25.09.2014)

Ниедна одредба од Конвенцијата нема да се толкува на начин кој имплицира право на една држава, група или лице, да се вклучи во некоја активност или да изврши некој акт со цел да се уништи било кое од правата и слободите определени со Конвенцијата или нивно лимитирање во поголем опсег од оној предвиден со Конвенцијата“.

Како последица, коментарите кои претставуваат говор на омраза и ги негираат фундаменталните вредности на Конвенцијата – особено толеранцијата, социјалниот мир и недискриминацијата – се исклучени од заштитата на Конвенцијата. Во такви случаи, поднесеното барање е одбиено како недопуштено.

Вториот пристап се однесува на член 10 став 2:

„Остварувањето на овие слободи (слобода на изразување), бидејќи со себе носи и одговорност, може да се подложи на формалности, услови, рестрикции или казни определени со закон и неопходни во едно демократско општество, во интерес на националната безбедност, територијалниот интегритет или јавната сигурност, за заштита од немири или кривично дело, на здравјето или моралот, репутацијата или правата на другите, за заштита од откривање на доверливи информации или за одржување на авторитетот и непристрасноста на правосудството“.

Овој пристап се применува кога говорот, иако е говор на омраза, не е насочен кон уништување на фундаменталните вредности на Конвенцијата. Судот проценува со трипартитен тест дали мешањето од страна на конкретен национален орган е пропишано со закон, дали постои легитимна цел во рамките на значењето на членот 10 став 2 и како последно, дали вмешувањето било неопходно и пропорционално во едно демократско општество¹⁵.

Исто така, може да се случи остварувањето на правото на слобода на изразување да се испреплетете со други права заштитени со Конвенцијата. Во такви случаи, Судот разгледува дали националниот орган нашол соодветен баланс помеѓу двете права при што се задржува суштината на обете права. Вака конфликтни права може да биде правото на почитување на приватниот и семејниот живот пропишано со член 8 и забраната за дискриминација пропишана со член 14¹⁶.

При одмерувањето на говорот на омраза, Судот оценува неколку различни аспекти. Еден фактор сам по себе не е одлучувачки во одреден случај, туку самата испреплетеност меѓу разновидните фактори. Во Објаснувачкиот Меморандум во

---

¹⁵ За повеќе детали погледни: ЕСЧП, Водич за член 10 од Конвенцијата – Слобода на изразување, ажурирана на 31.08.2022 год., §§ 61 - 107, достапна на: <https://rm.coe.int/guide-on-article-10-freedom-of-expression-eng/native/1680ad61d6> (пристапено на 21.03.2024).

¹⁶ Исто, §§ 108 – 112.

состав на Препораката CM/Rec (2022)16 за борба против говорот на омраза именувани се следните фактори (член 32):¹⁷

- содржината на говорот (Лерој против Франција, бр. 36109/03, 02.10.2008 год., од §§ 38)

- политичкиот и социјалниот контекст во периодот кога говорот на омраза се случил (Лерој против Франција, цитиран погоре, од §38); Делфи АС против Естонија, бр. 64569/09, 16.06.2015 год., §§142 – 146; Перинчек против Швајцарија, бр. 27510/08, 15.10.2015 год., § 205);

- намерата на говорникот (Јерсилд против Данска, бр. 15890/89, 23.09.1994, §§ 31 – 37);

- улогата и статусот на говорникот во општеството (Ферет против Белгија, бр. 15615/07, 16.06.2009, од §§ 63 по натаму);

- начинот на негово распространување (Сава Терентјев против Русија, бр. 10692/09, 28.08.2018, § 79; Делфи АС против Естонија, цитирано погоре, § 110; Стомакин против Русија, бр. 52273/07, 09.05.2018, § 131; и Јерсилд против Данска, цитирано погоре, §§ 32-33);

- начинот на кој изјавите се направени и нивниот карактер – директен или индиректен – што води до штетни последици, вклучувајќи и неизбежност (Перинчек против Швајцарија, цитирано погоре, § 205; Сава Терентјев против Русија, цитирано погоре, §§ 32-33);

- природата и големината на публиката (Вејделанд и други против Шведска, бр.1813/07, 09.02.2012, §§ 51-58; Лилендал против Исланд бр. 29297/18, 11.06.2020, §§ 38-39);

- карактеристиките на целната група, на пример, големината, степенот на хомогеност, посебната ранливост или историја на стигматизирање, како и позицијата наспроти општеството во целост (Будинова и Чапразов против Бугарија, бр. 12567/13, 16.02.2021 год., §63).

Еден аспект што треба да се земе предвид е балансот меѓу контекстот на изразувањето и неговата содржина. Покрај тоа, Судот ја оценува функцијата на подносителот на барањето и неговата/нејзината улога во општеството, каде е направено изразувањето, во која форма. Некои од судиите на Судот отворено даваат поголемо значење на контекстот отколку на содржината кога го одмеруваат говорот на омраза¹⁸. Меѓутоа, во сите случаи ЕСЧП сугерира дека ширењето на

---

¹⁷ Достапно на: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a6891e (пристап на 21.03.2024 год.)

¹⁸ За повеќе детали погледни: Марио Ојтхајмер Заштита на слободата на изразување: „Предизвикот во однос на говорот на омраза во судската пракса на Европскиот суд за човекови права“, Кардозо журнал за меѓународно и компаративно право, 09.11.2009 год., страница 15

говорот на омраза со употреба на масовните медиуми може да биде попроблематично¹⁹ отколку говорот на омраза во поезија, книги, постери, брошури, итн.

Кога станува збор за правењето разлика меѓу политичарот и приватното лице, Судот е на став дека „границите на прифатливата критика се пошироки кога целта е политичар отколку кога се работи за приватно лице“²⁰. Поради тоа, политичарите треба да покажат поголем степен на толеранција за критиките што ги добиваат од новинарите и од општата јавност.

Ставот на Судот во врска со случаите на „говор на омраза“ кои вклучуваат верски чувства е следниот: *„оние кои ќе одлучат да ја употребат слободата за манифестирање на својата религија, без оглед на тоа дали истото го прават како припадници на верско мнозинство или малцинство, не може разумно да очекуваат дека ќе бидат ослободени од секоја критика! Тие мора да го толерираат и прифатат негирањето од страна на другите на нивното верско убедување, па дури и пропагирањето од страна на други на доктрини кои се спротивни на нивната вера“*. Кај повеќето одлуки, Судот пресудил дека „нема прекршување на членот 10“ и сметал дека ограничувањето на слободата на изразување од страна на предметната држава било потребно за да се заштитат правата на другите. Во други случаи, ЕСЧП утврдил дека нема прекршување на слободата на изразување и прифатил дека одредени изразувања кои можеби биле „шокантни“ или „навредливи“ не треба да бидат ограничени сè додека не се непотребно навредливи, навредливиот тон не е директно насочен кон конкретни верници, изразувањето не е навредливо ниту за верниците ниту во однос на светите симболи, не ги повредило правата на верниците за манифестирање или практикување на својата религија и не ја деградирале нивната вера и конкретно, истите не поттикнале непочитување, омраза или насилство.

Судот одлучил дека ограничувањата на слободата на изразување се прифатливи само „ако се одговор на „неодложна општествена потреба“, и ако употребените средства се сразмерни со предвидената легитимна цел. Сепак, навел дека во ова националните власти уживаат одредено „дискреционо право“, што варира од случај до случај, и што во секој случај ЕСЧП ќе го надгледува. Исто така, ЕСЧП утврдил дека член 10 важи не само за „информациите“ или „идеите“ кои поволно се примаат или не се сметаат за навредливи или пак се сметаат за индиферентни, туку и за „оние кои ја навредуваат, шокираат или ја вознемируваат државата или кој било дел од населението“²¹.

Друг факт кој Судот сериозно го зема предвид е дали „говорот на омраза“ е кажан во текот на програма во живо. Судот особено разгледува дали авторот имал

---

¹⁹ Исто, страница 14

²⁰ Прирачник на Советот на Европа за говорот на омраза, Листа со факти, Совет на Европа, ноември 2008, страница 4.

²¹ Исто, страница 3.

шанса да го коригира јазикот што го употребил. Поради тоа, во случај на вербални изјави дадени во текот на ТВ дебата во живо, Судот истакнува дека подносителот на барањето немал можност да ги „преформулира, . . . , пречисти или . . . повлече истите пред да отидат во јавност²². Овој формат на дебата дозволува „размена на мислења, па дури и расправа на таков начин што изразените мислења создаваат меѓусебна противтежа, а дебатата го задржува вниманието на гледачите“²³. Судиите на Судот секогаш имаат предвид дека постои ризик медиумите да „станат средство за дисеминација на говорот на омраза и промовирање на насилство“²⁴.

---

²² За повеќе детали, погледни: Марио Ојтхајмер, Заштита на слободата за изразување: „Предизвикот во однос на говорот на омраза во судската пракса на Европскиот суд за човекови права“, Кардозо журнал за меѓународно и компаративно право, 09.11.2009, страница 14

²³ Исто

²⁴ За повеќе детали, погледни: случајот на Сурек и Оздемир против Турција

6. Прецедентно право на Европскиот суд за човекови права за „говорот на омразата“

Македонскиот парламент ја ратификуваше Европската конвенција за човекови права во 1997 година, со што го прифати не само спроведувањето на Конвенцијата, туку и прецедентното право на Европскиот суд за човекови права. Понатаму, член 48 од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, во став 2, пропишува дека „посебните забрани од став (1) од овој член ќе бидат во согласност со праксата на Европскиот суд за човекови права“. Оттука, овде ќе бидат претставени некои од случаите што се темел на праксата на Судот. Судот има уште многу случаи што може да се корисни кога станува збор за утврдување баланс помеѓу слободата за изразување и нејзината злоупотреба. Сепак, не можат сите да се опишат овде, ниту пак може да се обезбеди една сеопфатна листа на судските одлуки. Но и покрај тоа, листа со податоци што се потребни за добивање повеќе информации за гореспоменатите, како и за други случаи е обезбедена како Прилог кон овој Водич. Податоците во однос на подолу опишаните случаи се обележени со *.

Сите случаи се достапни на официјалната веб-страница на Европскиот суд за човекови права и во голем број публикации кои ги содржат најважните и највлијателните пресуди²⁵.

1. Хендисајд против Обединетото Кралство (*Handyside v. the United Kingdom*)

Во пресудата за случајот Хендисајд против Обединетото Кралство, Судот утврди дека забраната наметната од страна на британските власти според Законот за непристојни публикации врз книгата насловена *Малиот црвен учебник (Little Red School Book)* е во согласност со исклучокот утврден во член 10, став 2, во врска со заштитата на моралот. Судот понатаму ја истакна важноста на слободата на изразување во едно демократско општество, наведувајќи:

„Слободата на изразување сочинува еден од клучните основи на таквото општество, еден од основните услови за негов напредок и за развојот на секој човек. Според член 10, став 2, таа се применува не само за „информациите“ или „идеите“ кои се примаат поволно или се сметаат за

²⁵ Како што се: ЕСЧП, Листа со факти за говорот на омраза, ноември 2023, достапно на: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_hate_speech_eng (пристапено на 19.05.2024); за подетални информации, исто погледни: ЕСЧП, Водич за член 10 од Европската Конвенција за човекови права – Слобода на изразување, ажуриран на 31.08.2022, достапно на: <https://rm.coe.int/guide-on-article-10-freedom-of-expression-eng/native/1680ad61d6> (пристапено на 19.05.2024)

ненавредливи или индиферентни, туку и за оние кои ја навредуваат, шокираат или вознемируваат државата или некој дел од населението. Такви се барањата на плурализмот, толеранцијата и широкото сфаќање и без нив нема демократско општество“.

Ова е најцитираниот случај досега, и во него Судот за првпат ја наведува фундаменталната улога на слободата на изразување во сите демократски општества, истакнувајќи дека слободата на изразувањето е „еден од клучните темели“ на демократското општество. Исто така, Судот истакна дека таа слобода „сочинува еден од основните услови за неговиот напредок и за развојот на секој човек“. Овој пристап повлекува високо ниво на заштита за „информациите“ или „идеите“ кои се примаат поволно или се сметаат за ненавредливи или индиферентни, како и за оние кои ја навредуваат, шокираат или вознемируваат државата или некој дел од населението“.

Со пресудата за Хендисајд против Обединетото Кралство дефинитивно се постави камен- темелникот за заштитата на политичкиот говор кој се дефинира како говор „кој значително придонесува кон размената на информации и идеи во едно демократско општество“, и има силна заштита од Судот. Поради тоа, Судот поскоро ќе прифати ограничувања кои се наметнуваат врз други видови говори отколку ограничувања на политичкиот говор.

2. Јерсилд против Данска (*Jersild v. Denmark*)

Подносителот на барањето, новинар, направил документарен филм кој содржел извадоци од телевизиско интервју што го спровел со три членови на групата млади лица кои себеси се нарекувале „Зелени јакни“ („Greenjackets“), и кои изјавувале навредливи и понижувачки забелешки за имигрантите и етничките групи во Данска. Подносителот бил обвинет за помагање и поттикнување на ширењето расистички забелешки. Тој тврдел дека постои прекршување на неговото право на слобода на изразување.

Судот направил разлика меѓу членовите на групата „Greenjackets“, кои давале отворени расистички забелешки, и г-динот Јерсилд кој сакал да ја изложи, анализира и објасни оваа конкретна група млади лица и да ги разгледа „посебните аспекти на прашањето кое веќе било предмет на голема јавна загриженост“. Документарниот филм, како целина, немал цел да пропагира расистички мислења и идеи, туку да ја информира јавноста за едно општествено прашање. Следствено, Судот заклучи дека има прекршување на член 10 (слобода на изразување).

3. Муслум Гундуз против Турција (Müslüm Gündüz v. Türkiye)

Во овој случај беше иницирана кривична постапка против г-дин Гундуз по неговото појавување, во својство на лидер на Тарикат Аџменди (Tarikat Aczmendi) - заедница која себеси се опишува како исламистичка секта, на телевизиска програма емитувана од каналот ХББ (НВВ). Програмата беше емитувана во живо на 12 јуни 1995 г. и траеше приближно четири часа. На 1 април 1996 г., Државниот суд за безбедност одлучи дека тој е виновен за поттикнување на луѓето кон омраза и непријателство врз основа на разликата базирана на религија, и го осуди на две години затвор и парична казна.

Судот утврди дека тој ги опишал современите секуларни институции како „безбожни“, ги критикувал секуларните и демократските начела, отворено повикувал на воведување на шеријатот. Г-динот Гундуз доставил жалба до ЕСЧП наведувајќи дека кривичната пресуда против него го прекршува член 10 од Конвенцијата.

Судот утврди дека прогласувањето на подносителот на барањето за виновен претставувало мешање во неговото право на слобода на изразување. Таквото мешање било пропишано со турскиот Кривичен законик, и истото имало легитимна цел – да спречи неред или криминал и да го заштити моралот и правата на другите.

Предметниот „говор на омраза“ бил изјавен во програма во живо и се однесувал на секта чии следбеници го привлекле вниманието на јавноста. Г-динот Гундуз, со чии идеи јавноста веќе била запознаена, бил поканет во програмата за да ја претстави сектата и нејзините неконформистички гледишта, вклучувајќи го и мислењето дека демократските вредности се некомпатибилни со концептот на исламот. Темата беше предмет на широка дебата во турските медиуми и претставуваше проблем од општ интерес. Дел од коментарите за кои домашните судови го беа осудиле подносителот на барањето навистина покажуваа дека тој има бескомпромисен став кон, и длабоко незадоволство од, современите институции во Турција. Меѓутоа, тие не можат да се сметаат за повик на насилство или за „говор на омраза“ базирани врз верска нетрпеливост. Покрај тоа, од аспект на контекстот во кој тие биле дадени, при одмерување на спротивставените интереси на слободата на изразување и заштитата на правата на другите за да се утврди дали вмешувањето било потребно за целите на член 10 (2), турските судови требале повеќе тежина да дадат на фактот дека подносителот на барањето бил активно ангажиран во жива јавна дебата.

Поради тоа, Судот без сомнение потврдил дека предметниот говор пропагирал, поттикнувал или оправдувал омраза базирана на нетрпеливост, и не ја ужива заштитата на Судот од член 10. Меѓутоа, според мислењето на Судот, само бранењето на шеријатот, без да се повикува на употреба на насилство за негово воспоставување, не може да се смета за „говор на омраза“. Од аспект на контекстот, Судот утврдил дека не е убедливо потврдено дека ограничувањето било потребно.

За целите на член 10, немало доволно причини за да се оправда вмешувањето во правото на слобода на изразување на подносителот на барањето. ЕСЧП утврди прекршување на член 10 од Конвенцијата.

Како заклучок за случајот: иако забраната за говорот на омраза е пропишана со закон, и иако Судот се согласил со турскиот суд дека забраната на програмата е во согласност со турските закони, и заклучил дека националните судови имале легитимна цел кога ја забраниле програмата – Судот сепак утврдил дека самата забрана не била потребна во едно демократско општество.

4. Делфи АС против Естонија (Delfi AS v. Estonia)

Во пресудата за случајот Делфи АС против Естонија, Судот пресудил дека не постои прекршување на членот 10 и дека судовите во Естонија донеле правилна одлука кога пресудиле дека Делфи АС е одговорен.

Суштинското прашање во овој случај се обврските и одговорноста од страна на интернет порталите за вести, што обезбедуваат, на комерцијална основа, платформа за коментари од корисници за претходно објавена содржина. Подносителот на барањето, Делфи АС, кој обезбедува комерцијален портал за вести, ја спореше одговорноста за навредливите коментари (пр., „Државата Естонија, водена од губриња (и) финансирана од губриња, секако не ги превенира или казнува антисоцијалните дела сторени од губриња) објавени од читатели под еден од нивните онлајн текстови за компанија за превоз.

Судот заклучил дека определувањето на одговорност за Делфи од страна на судовите на Естонија претставува оправдана и пропорционална рестрикција на слободата на изразување на порталот. Ова се должи претежно на екстремната природа на коментарите што биле објавени како реакција на текст објавен од страна на Делфи на нејзиниот професионално раководен, комерцијален портал за вести. Дополнително, чекорите преземени од страна на Делфи за брзо отстранување на навредливите коментари по нивното објавување, се сметале за недоволни.

Случајот на Делфи не опфаќа други интернет форуми каде што коментарите од трети лица може да се распространуваат, како што се интернет билтените или социјалните мрежи.

5. Маѓар Тарталомсолгалтаток Егиесулете и Индекс.ху Зрт против Унгарија (Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary)

Во пресудата во случајот на Маѓар Тарталомсолгалтаток Егиесулете и Индекс.ху Зрт против Унгарија, Судот утврдил прекршување на член 10, односно унгарските судови не биле во право кога пресудиле дека Маѓар Тарталомсолгалтаток Егиесулете и Индекс.ху се одговорни за содржината на коментарите објавени под содржината што тие ја споделиле или ја создале.

Подносителите на барањето (само - регулаторно тело за даватели на интернет содржина - Маѓар Тарталомсолгалтаток Егиесулете и порталот за вести Индекс.ху Зрт) споделувале содржина и повремено самите ја создавале, давајќи им можност на корисниците да коментираат. Централно место во овој случај имало прашањето дали подносителите на барањето се одговорни за вулгарните коментари објавени онлајн.

Обата подносиители на барањето се спротивставиле на одлуката од унгарските судови за понесување на одговорност за коментари со критика кон деловната пракса на веб страниците за недвижности. Судот оценил дека порталите за вести имаат делумна одговорност за коментарите.

Сепак, Судот утврдил грешка поради недостиг од правилен тест за балансирање. Унгарските судови не успеале соодветно да ја одмерат тежината на правото за слобода на изразувањето на подносителите на барањето наспроти тежината на правото на репутација на веб страниците за недвижности. Имено, судовите автоматски ги прогласиле коментарите за незаконски без притоа да го проценат нивното вистинско влијание за репутацијата на веб страниците.

Овој случај се разликува од пресудата во случајот на Делфи АС против Естонија. Овде, иако коментарите се навредливи, нема присуство на говор на омраза или насилство како во случајот на Делфи. Дополнително, Индекс.ху, како голем медиум, има економски интерес, додека МТЕ е непрофитна организација која нема позната економска вклученост.

6. Санчез против Франција (Sanchez v. France)

Во случајот на Санчез против Франција, Судот утврди дека со пресудата против подносителот на барањето поради тоа што не ги избришал веднаш незаконските коментари на Фејсбук (Facebook) не е прекршено неговото право на слобода за изразување.

Подносителот на барањето е локален политичар на француската партија „Национален собир“ (“Rassemblement National”). Бил парично казнет од француските судови за поттикнување омраза и насилство кон муслиманите затоа

што не избришал исламофобични коментари од трети лица на неговиот профил на Фејсбук. Откако станал свесен за постоењето на исламофобични коментари, подносителот на барањето ги повикал корисниците да внимаваат на содржината на нивните коментари.

Судот во пресудата оценил дека не постои прекршување на членот 10. Согласно „обврските и одговорноста“ што член 10 може да ги наметне врз говорникот под определени околности, Судот ја истакнал одговорноста на политичарите кога на своите профили отвораат јавен форум достапен за општата јавност. Одговорноста на сопственикот на профилот е компатибилна со член 10 се додека е осигурена и одговорноста на трети лица кои објавувале коментари со омраза. Судот го истакнал ризикот од злоупотреба доколку сопственикот на профилот не подлежи на одговорност. Последователно, Судот изготвил неколку фактори за определување на опфатот на одговорност на сопственикот на профилот. Овие фактори вклучувале (покрај останатите): природата и контекстот на коментарите; бројот на корисници на профилот; свесност за коментарите со омраза од трети лица; и статусот на сопственикот на профилот како јавна личност.

Потсетувајќи на својата пресуда изречена во случајот Делфи АС против Естонија (Delfi AS v. Estonia), Судот зазел став дека Фејсбук „сидот“ на подносителот на барањето не може да се спореди со „голем, професионално управуван, портал за вести, на комерцијална основа“.

7. Смајик против Босна и Херцеговина (Smajić v. Bosnia and Herzegovina)

Судот ја прогласил тужбата на г-дин Смајик против Босна и Херцеговина за недопуштена. Г-динот Смајик ја обжалил пресудата од 2010 година за онлајн објави на јавниот интернет форум на веб страницата наречена Боснаисторија. Пресудата се однесувала на разговори за потенцијална воена акција против Србите што Бошњациите би требало да ја преземат во случај на војна и последователното одвојување на Република Српска.

Г-динот Смајик тврдел дека пресудата го прекршила неговото право на слобода на говор, тврдејќи дека тој изразил мислење на јавна тема. Сепак, Судот ја прифатил одлуката на домашните судови. Судот го потврдил деталното истражување на неговиот случај истакнувајќи го користењето на исклучително навредлив јазик кон Србите, тема којашто е чувствителна во етничкиот пејзаж на Босна по конфликтот.

8. Никс против Германија (Nix v. Germany)

Во својата пресуда, Судот изјавил дека поднесеното барање од г-дин Никс против Германија е недопуштено.

Г-дин Никс ја обжалил пресудата против него од 2015 година за споделување објава на блог со слика на германскиот СС лидер Хајнрих Химлер во униформа. Германските судови донеле пресуда дека г-дин Никс го прекршил законот за забрана на прикажување симболи од неуставни организации. Г-дин Никс тврдел дека пресудата го прекршила неговото право на слобода на изразување затоа што објавата имала за цел да протестира против дискриминацијата кон децата мигранти.

Судот потврдил дека заштитата пропишана со член 10 се применува и на изразување на слободата на говор во интернет просторот. Сепак, Судот исто така истакнал дека ограничувањата на слободата на говор може да се оправдани во определени околности, особено кога станува збор за „неопходноста во едно демократско општество“ (член 10 став 2). Германската историја со нацистички симболи била значаен фактор во овој случај.

Иако наведената цел на г-дин Никс е земена предвид, со конечната одлука, Судот се согласува со проценката на германските судови. Користењето на сликата на Химлер со свастика, особено со цел добивање поголемо внимание, се смета за легитимна причина за примена на законот против таквите симболи. Судот, во овој случај, заклучил дека германските власти претставиле соодветно образложение за ограничување на слободата на говор на г-дин Никс. Германските судови постапиле во рамките на „маргината на уважување“ при донесувањето на пресудата.

9. Кабоглу и Оран против Турција (Kaboğlu and Oran v. Türkiye)

Во случајот Кабоглу и Оран против Турција, Судот пресуди дека Турција го прекршила член 8.

Случајот се однесува на двајцата академици кои се соочиле со закани и говор на омраза во текстови во весници откако поднеле владин извештај за малцинските и културните права. Турските судови ги отфрлиле нивните жалби наведувајќи ја заштитата на слободата на изразување за текстовите.

Судот ја истакнал сериозноста на нападите. Вербалните навреди и заканите за физички напади имаа за цел да ги замолчат академичите, предизвикувајќи страв, вознемиреност и ранливост. Судот ја препознал намерата за понижување и обесхрабрување кон нив во однос на изразување на нивните согледувања. Судот оценил дека турските судови не успеале соодветно да ги одмерат двете права. Судот истражил дали слободата на печатот ја оправдува штетата предизвикана со говорот на омраза и потенцијалното насилство. Домашните судови несоодветно го

определиле балансот на односот помеѓу правото на приватност на академиците и слободата на печатот.

Пресудата ја истакнува потребата европските земји да ја заштитат слободата на изразување, но истовремено и да осигурат секој поединец да може да го изразува своето мислење без страв од закани или насилство.

10. Тагијев и Хусејнов против Азербејџан (Tagiyev and Huseynov v. Azerbaijan)

Судот во случајот на Тагијев и Хусејнов против Азербејџан пресудил дека Азербејџан го прекршил член 10. Случајот се однесува на двајца подносител на барањето што се осудени за поттикнување религиозна омраза и непријателство по основ на забелешки за исламот во текст од 2006 година. Во овој текст биле споредувани вредностите на Западот и Истокот при што зборувале со потценување за Исламот, што предизвикало силни критики од религиозните групи и поттикнало религиозен водач да изрече фатва.

Судот оценил дека има недостиг од образложение во пресудата. Судот тврдел дека текстот придонел за јавна дебата за улогата на религијата во општеството. Судот го критикувал потпирањето на само еден извештај кога заклучил дека забелешките биле со омраза. На извештајот му недостасувал контекст и не успеал да воспостави рамнотежа помеѓу слободното изразување и почитувањето на религиозните верувања. Домашните судови не го зеле предвид на соодветен начин ова врамнотежување.

Овој случај ја истакнува важноста на заштита на слободата на говор, дури и кога се дискутира за религијата. Критиката и споредувањето на идеите треба да биде дозволено како дел од јавниот дискурс.

11. Килин против Русија (Kilin v. Russia)

Во случајот на Килин против Русија, Судот пресудил дека осудата против подносителот на барањето поради поттикнување насилство против оние кои не се Руси не содржи прекршување на член 10 затоа што се смета „дека е неопходно во едно демократско општество“.

Подносителот на барањето бил осуден за јавни повици на насилство и етнички раздор поради видео и аудио записи до кои бил овозможен пристап преку социјална мрежа (ВКонтакте – V Kontakte). Обвинувањата против него се однесувале на објавувањето и споделувањето на видео и аудио со расистичка содржина („потсмешливи документарци“ - “mocking documentary”, “mockumentary”). Овие материјали вклучувале неонацистички теми, расни навреди и повици за екстремизам.

Судот прифатил дека споделувањето содржина од трети лица на платформите на социјалните медиуми е вообичаена форма на комуникација и социјална интеракција, кој не секогаш служи за определена комуникациска цел, особено кога лицето не обезбедува каков било придружен коментар или индикации за своите ставови во однос на содржината. Сепак, судот прифатил дека ваквото споделување сепак може потенцијално да влијае врз јавната свест.

Подносителот на барањето не обезбедил никакво објаснување зошто овој незаконски материјал бил достапен на неговиот ВКонтakte профил. Судот утврдил дека не постеле индикации оти подносителот на барањето имал намера да придонесе кон каков било јавен дискурс со самото споделување на материјалот на својот профил.

12. Ленис против Грција (Lenis v. Greece)

Во својата одлука, Судот ја прогласи пријавата на г-дин Ленис против Грција за недопуштена.

Г-дин Ленис, виш претставник на Грчката православна црква бил осуден за поттикнување омраза и дискриминација по објавувањето хомофобичен текст на својот личен блог во декември 2015 година. Тој ја претставил хомосексуалноста како „општествен престап“, „грев“ и хомосексуалците ги нарекол „губрето на општеството“. Текстот бил преземен од повеќе веб страници, новинарски организации и од платформи на социјалните медиуми. Во тоа време, грчкиот парламент бил во процес на предлагање закон за воведување граѓански заедници за исто-полови парови.

Г-дин Ленис тврдел дека е прекршена неговата слобода на изразување според член 10. Судот, сепак, го применил членот 17 прогласувајќи го барањето за недопуштено. Утврдил дека г-дин Ленис се обидува да ја злоупотреби слободата на изразување за цели кои биле јасно спротивни на вредностите на Конвенцијата.

Пресуда е значајна затоа што го обележува првиот случај за примена на член 17 врз хомофобичен говор на омраза.

13. Перинчек против Швајцарија (Perinçek v. Switzerland)

Судот утврдил дека подносителот на барањето, претседавач на Турската работничка партија, не ги злоупотребил своите права согласно член 17 и заклучил дека е прекршен член 10.

Случајот се однесува на кривична пресуда за подносителот на барањето поради јавно оспорување на геноцидот врз ерменскиот народ. Подносителот на

барањето, за време на неколку (прес) конференции во Швајцарија, го означил геноцидот како „меѓународна лага од страна на империјалистите од ЕУ и САД“.

Судот определил дека подносителот на барањето бил вклучен во дискусија на темата од јавен интерес и дека неговите забелешки не достигнале ниво на поттикнување омраза или нетолерантност. Судот се повикал на своите постојни правни принципи при негирање на холокаустот. Овие принципи вклучуваат изјави што го отсликуваат Холокаустот како лага или измислица. Сепак, Судот истакнал дека неговата проценка за тоа дали да се вмеша во однос на изјави за историски случувања се прави од случај до случај. Оваа проценка ги разгледува природата и потенцијалното влијание на ваквите изјави, заедно со контекстот во кој биле изречени. Судот проценил дека земјата во која лицето ги изрекол овие изјави (Швајцарија) не се карактеризирала со високи тензии, и изјавите не го довеле во прашање дигнитетот на Ерменците до степен за кој е потребно кривично гонење.

7. Говорот на омраза онлајн

Во последните години, говорот на омраза сè повеќе се шири преку интернет. Превенцијата и справувањето со говорот на омраза онлајн претставува посебен предизвик, бидејќи како никогаш досега, за само неколку секунди може да биде распространет низ целиот свет.

Поврзано со ова, Препораката CM/REC(2022)16 препознава дека интернет посредниците имаат централна улога за функционирањето на комуникацијата преку интернет и во онлајн просторот. Терминот интернет посредници е дефиниран како *широк, разновиден и брзо-растечки спектар на учесници што ги олеснуваат интеракциите помеѓу физичките и правните лица на интернет со нудење и извршување мноштво функции и услуги*. Некои ги поврзуваат корисниците со интернетот, овозможуваат обработка на информации и податоци, или хостираат веб – базирани услуги, вклучувајќи и за содржина создадена од корисници. Некои прибираат информации и овозможуваат пребарување, тие даваат пристап за хостирање и индексирање содржини и услуги креирани и/или управувани од трети лица. Некои од нив го олеснуваат продавањето на стоки и услуги, вклучувајќи и аудиовизуелни услуги и овозможуваат други трговски трансакции вклучувајќи и плаќања. Посреднички услуги може да понудат и традиционалните медиуми, на пример, кога на нивната платформа ќе понудат простор за содржина создадена од корисници – како што се коментарите.

Потребно е земјите - членки да ги дефинираат и разграничат улогите и одговорноста на интернет посредниците, должностите и одговорноста на државните и недржавните чинители во справувањето со говорот на омраза. Особено процедурите и условите за отстранување на ваквите содржини, како и поврзаните правила за одговорност и отчетност пропишани за интернет посредниците, треба да бидат транспарентни, јасни и предвидливи, и предмет на соодветни постапки. Давателите на услуги треба да им го гарантираат на своите корисници правото на ефективен правен лек преку транспарентен надзор и навремен, пристапен и коректен механизам за жалби, кои на крајот се предмет на независна судска проверка.

Потребно е земјите - членки со закон да утврдат дека интернет посредниците мора да преземат ефективни мерки за исполнување на своите должности и одговорности. Свкупно, законските должности и одговорности на интернет посредниците треба да се состојат од:

- Брзо процесирање на извештаите за говор на омраза;
- Отстранување на говорот на омраза без одложување;

- Образложување на причините за нивните одлуки на засегнатите поединци и институции;
- Обезбедување докази за говорот на омраза забранет според кривичното право;
- Пријавување на случаите на говор на омраза кои претставуваат кривично дело кај надлежните органи;
- Препраќање на нејасните и комплексните случаи кај само-регулаторните и ко-регулаторните тела;
- Преземање привремени мерки како што се деприоритизација или контекстуализација.

При осмислувањето, толкувањето и применувањето на законската рамка која се однесува на одговорноста на интернет посредниците, земјите - членки треба да ги имаат предвид суштинските разлики во големината, природата, функцијата и организациската структура на интернет посредниците. Дополнително, законодавството во земјите - членки во однос на говорот на омраза треба да содржи правила и процедури за ефективна соработка помеѓу државните и недржавните чинители, систем за откривање на информации за претплатникот, извештаи за говорот на омраза и од страна на земјите - членки и од интернет посредниците, како и редовни проценки и подобрување на системите за модерирање на содржината.

Во согласност со Препораката CM/REC(2022)16, Судот ја препознава клучната улога на интернетот во распространување на незаконскиот говор, вклучувајќи клевети, говор на омраза и говор што поттикнува насилство. *Онлајн содржината може да се распространува како никогаш до сега, глобално, само за неколку секунди и со потенцијална опасност да остане постојано достапна онлајн. Ризикот од нанесување штета од објавена содржина и комуникации на интернет во однос на остварување и уживање на човековите права и слободи е секако повисок од оној на печатените медиуми; оттаму, при проценка на потенцијалното влијание на онлајн објавата, од суштинска важност е да се определи опсегот на нејзиниот досег до јавноста (Сава Терентјев против Русија, 2028 година, § 79; Делфи АС против Естонија, § 133).*

Сепак, Судот прифатил дека електронската мрежа која што опслужува милијарди корисници на глобално ниво, не е и потенцијално нема да биде предмет на исто регулирање и контрола, и дека политиките по кои се раководи репродукцијата на материјали од печатените медиуми и на интернет може да се разликуваат. *Во согласност со посебните карактеристики на технологијата, правилата што се однесуваат на печатените публикации, може ќе треба да се прилагодат за да се осигури заштита и промоција на основните права и слободи (Уредничкиот колегиум на Правоје дело и Штекел против Украина, 2011, § 63).*

Сепак, општите принципи применливи за традиционалните публикации исто така важат и онлајн. За да се процени тежината на интересот на подносителот на барање до Судот во остварувањето на неговото право на слобода на изразување, треба да се процени природата на изјавата, како и контекстот така што ќе се вклучат сите релевантни контекстуални фактори.

Имајќи ги предвид ефектите од масовната комуникација, кога се одлучува за степенот на сериозност, треба да се земат предвид и специфичните карактеристики на интернетот (Арнарсон против Исланд, 2027, § 37). При проценката на потенцијалното влијание на една онлајн објава од суштинско значење е да се определи опсегот на нејзиниот досег до јавноста, бидејќи досегот, а со тоа и потенцијалното влијание на изјавата објавена на интернет со мала читателска публика, секако не е ист како оној на изјава објавена на мејнстрим или на веб-страни со висока посетеност. (Сава Терентјев против Русија, 2028, § 79). Истовремено, Судот посебно истакнува дека, *реално, милиони корисници на интернет објавуваат коментари онлајн на дневна основа и многу од овие корисници се изразуваат на начин што може да се смета за навредлив или дури клеветнички. Додека коментарите на интернет може несомнено да бидат навредливи, во исто време, тие може да се сметаат за нешто повеќе од „вулгарна злоупотреба“ од видот кој е вообичаен во комуникацијата на многу интернет портали и која, особено од политичарите, би се очекувало да го толерираат (Тамиз против Обединетото Кралство, § 81).*

Во однос на посебните карактеристики на некои онлајн медиуми, Судот истакнува дека користењето на копчето за допаѓање (“Like”) не може да се смета дека има иста тежина како и споделување на содржина. Понатаму, утврди дека е важно дали подносителите на барања се јавни личности или не, како и дали нивното кликување на „Лајк“ (“Like”) е забележано од голем број корисници на социјалните мрежи или дали можела да испровоцира какви било штетни последици на работното место на подносителот на барањето (*Мелике против Турција, бр. 35786/19, 15.06.2021, §§ 51 – 53*).

Што се однесува до одговорноста на издавачот за содржина од трети лица, Судот смета дека одговорноста доделена на интернет порталот за вести може да се разликува до одреден степен од одговорноста на традиционалниот издавач (*Делфи АС против Естонија, 2015, § 113*). Судот бил внимателен да направи разлика во одговорноста на порталите за вести во однос на други форуми на интернет каде што може да се распространува корисничката содржина, на пример, платформа на социјален медиум каде што платформата не носи никаква уредничка одлука (*Делфи АС против Естонија, 2015, §§ 115-116*).

Заштитата на новинарите во однос на известувањето за прашања од општ интерес, како и нивните должности и одговорности во тој поглед, има особено важна улога, со оглед на влијанието што го имаат медиумите. Во контекст на огромното количество информации што се циркулираат преку традиционалните и

електронските медиуми, кои вклучуваат постојано растечки број на субјекти, мониторингот на почитувањето на новинарската етика добива дополнителна важност (*Стол против Швајцарија, 2007, §§ 103-104*).

Во однос на системот за известување и симнување содржина, Судот утврди дека доколку е придружен со ефективни процедури кои овозможуваат брза реакција, тој во многу случаи може да функционира како соодветна алатка за балансирање на правата и интересите на сите вклучени страни. Сепак, во случаи кога коментарите на корисниците од трети страни се во форма на говор на омраза и директни закани кон физичкиот интегритет на поединци, правата и интересите на другите и на општеството во целина, може да им дадат право на договорните држави да им наметнат одговорност на интернет порталите за вести ако не презеле мерки без одлагање да ги отстранат коментарите за кои е јасно дека се незаконски, дури и без да бидат известени од наводната жртва или од трети лица (*Mařap Тарталомсолалтаток Егисулете и Индекс. Ху Зрт против Унгарија, 2016, § 91; Делфи АС против Естонија, 2015, § 159*).

Конечно, кога властите ќе изберат да го блокираат пристапот до интернет страницата со цел да се спречи недозволен говор, треба да го земат предвид, покрај останатите елементи, и фактот дека таквата мерка прави недостапни голема количина информации. Според тоа, можно е суштински да ги ограничи правата на корисниците на интернет, а со тоа да има значителен колатерален ефект (*Ахмет Јилдирим против Турција, 2012, § 66; Енџелс против Русија, 2020, § 33*).

Во рамките на Европската Унија, Регулативата за дигитални услуги (РДУ²⁶) заедно со Регулативата за дигитални пазари²⁷ имаат за цел да создадат побезбедна дигитална средина каде што основните права на корисниците се заштитени и да воспостават еднакви услови за бизнисите. РДУ содржи различни обврски за усогласеност за кој било давател на посреднички услуги кои ги нудат своите услуги во ЕУ. Како регулатива, РДУ директно се применува во сите земји - членки на ЕУ од 17.02.2024 година. РДУ целосно ги усогласува правилата што се применуваат за посредничките услуги на внатрешниот пазар со целта да се осигура безбедна, предвидлива и доверлива онлајн средина, осврнувајќи се на распространувањето незаконска содржина онлајн, како и на општествените ризици што може да се создадат поради распространувањето на дезинформации или друга содржина.

Клучен елемент на РДУ е обврската за воспоставување механизам за известување и дејствување (член 16). Давателите на услуги за хостирање треба да

---

²⁶ Регулатива (ЕУ) 2022/2065 на Европскиот парламент и Советот од 19.10.2022 година за Единствен пазар за дигитални услуги и дополнувањето на Директивата 2000/31/ЕС (Регулатива за дигитални услуги), достапна на: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>.

²⁷ Регулатива (ЕУ) 2022/1925 на Европскиот парламент и Советот од 14.09.2022 за конкурентни и фер пазари во дигиталниот сектор и дополнувањето на Директивите (ЕУ) 2019/1937 и (ЕУ) 2020/1828 (Регулатива за дигитални пазари), достапна на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32022R1925>.

постават лесно пристапни и корисничко-ориентирани механизми за известување и дејствување кои го олеснуваат известувањето за конкретни информации кои според страната што го известува давателот на услугата за хостирање се незаконска содржина („известување“), врз основа на кое давателот на услугата ќе одлучи дали се согласува или не се согласува со таа проценка и дали сака да ја отстрани или да го оневозможи пристапот до таа содржина („дејствување“). Одредбите во РДУ не реферираат експлицитно на говор на омраза, туку на концептот за незаконска содржина која содржи каква било информација што не е во согласност со правото на ЕУ или на земјата - членка.

Многу големите онлајн платформи и пребарувачи (на пример Икс, Фејсбук, Јутјуб, Тикток и Инстаграм) со повеќе од 45 милиони корисници на месечно ниво во ЕУ, се дополнително обврзани да спроведуваат управување со ризици во однос на таканаречените системски ризици кои произлегуваат од дизајнот или функционирањето на нивната услуга (членови 34 и 35). Покрај ширењето незаконска содржина, системските ризици, исто така, се однесуваат и на негативните ефекти врз демократските процеси, граѓанската дебата и изборните процеси, како и на кое било манипулативно користење на системите. Системските ризици, може да содржат и дезинформации кои се под границата за незаконска содржина („ужасна, но законска содржина“). Сепак, давателите на посреднички услуги не треба да подлежат на мониторинг во однос на обврските што се од општа природа (член 8). Ништо во рамките на РДУ не треба да се толкува како наметнување општа обврска за мониторинг или општа обврска за активно утврдување на фактите, или како општа обврска за давателите на услуги да преземат проактивни мерки во врска со нелегалната содржина.

За да може да се спроведат обврските од РДУ, Европската Комисија е првенствено одговорна за надзор над давателите на услуги на многу големите онлајн платформи и пребарувачи. За сите други даватели на услуги, надлежностите на земјите - членки зависат од главното седиште на давателот. Поради нејзиниот хармонизиран пристап, земјите-членки не треба да усвојуваат или одржуваат дополнителни барања на национално ниво во врска со прашањата што спаѓаат во опсегот на РДУ.

Во однос на влијанието на „инфлуенсерите“, Советот на Европската Унија обезбеди заклучоци за начините како да се поддржат инфлуенсерите како онлајн креатори на содржини во ЕУ²⁸. Се посочува дека инфлуенсерите, мислејќи на онлајн креаторите кои објавуваат содржини на социјалните медиуми и на платформите за споделување видеа, имаат зголемено влијание врз онлајн содржините и информациите кои луѓето ги консумираат на дневна основа. Иако ова влијание

---

²⁸ Совет на Европската Унија, заклучоците на Советот за поддршка на инфлуенсерите како креатори на онлајн содржина, 9301/24, достапно на: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9301-2024-INIT/en/pdf>.

често е позитивно, сепак може да биде штетно, како за индивидуалните лица во однос на нивното ментално здравје, така и на општествено ниво во области како што е демократијата. Влијанието на инфлуенсерите јасно се протега и вон нивните комерцијални активности, бидејќи може да влијае и врз демократските ставови, вредности и политичките мислења, како и врз здравјето, личните ставови и кариерните одлуки. Во своите заклучоци, Советот ги охрабрува земјите - членки да соработуваат со инфлуенсерите и нивните организации за застапување кои се формираат, за да се осигураат дека тие се свесни за нивната улога во медиумскиот еко-систем и за законодавството што важи и за нив. Советот ги повикува и Комисијата и земјите - членки да изготват политики и инструменти за стимулирање одговорно однесување од страна на инфлуенсерите и да го поддржат развојот на само-регулаторни тела или механизми. Потребно е да се овозможи вклучување на инфлуенсерите во изготвувањето на оние аспекти во медиумските политики кои можат да влијаат врз нив, вклучувајќи го и зголеменото користење на вештачката интелигенција.

8. Упатства за мониторинг на говор на омраза

При определување на говорот на омраза, бројни регулаторни тела од аудиовизуелната област, ги користат критериумите наведени во Акцискиот план од Рабат²⁹, судската пракса на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) и националните судови како водечки принципи.

Главниот предизвик за аудиовизуелниот регулатор при постапување со забраните за говорот на омраза во линеарните и нелинеарните аудиовизуелни медиумски услуги под негова надлежност е да одреди како да ја повлече линијата меѓу формите на јавниот говор (навредлив, груб, понижувачки и др.) кои треба да бидат толерирани во едно демократско општество и говорот кој мора да биде забранет и санкциониран за да се заштитат правата на поединците и групите во однос на дискриминацијата или говорот кој може да доведе до насилство, јавен неред и криминал.

Земајќи ги во предвид политичките, историските, социјалните и економските околности на национално ниво, истовремено препознавајќи ја важноста на дозволените форми на слободата на изразување, проценки треба да се прават од случај до случај, применувајќи го Акцискиот план од Рабат како водечка рамка, која ги опфаќа: (1) општествениот и политичкиот контекст, (2) статусот на говорникот, (3) намерата за поттикнување на публиката против некоја целна група, (4) содржината и формата на говорот, (5) опсегот на нејзино распространување и (6) веројатноста од штета, вклучувајќи ја и неизбежноста“.

ЕСЧП и домашните судови секогаш своите одлуки ги базираат врз конкретните околности на секој поединечен случај. Ова значи дека постојат многу одлучувачки фактори кои мора да бидат земени предвид кога се повлекува “...разделната линија помеѓу она што е дозволено и она што не е дозволено: тоа е всушност збир од варијабилни елементи кои мора да се комбинираат посебно за секој случај.”³⁰

Тешкотиите и дилемите кои се поврзани со проценката на одредена јавна комуникација во форма на говор кој мора да биде забранет, произлегуваат од фактот дека “говорот на омраза” не е секогаш изразен во експлицитна форма, туку е присутен и во изјавите на кои различни социјални или културни групи различно гледаат. Доказите од истражувањата покажуваат дека понекогаш дури и пораките кои содржат имплицитни форми на стереотипизација на различни етнички,

---

²⁹ Канцеларија на вишиот комесар на Обединетите Нации за човекови права, Слобода на изразување наспроти поттикнување омраза, достапно на: <https://www.ohchr.org/en/freedom-of-expression> .

³⁰ Погледнете стр. 24 од прирачникот за говор на омраза на Советот на Европа. Достапно на: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/publications/hate_speech_en.pdf (пристапено на 19.05.2024).

религиозни или други културни групи може да активираат насилство и вознемирување.

Главната цел на Упатствата презентирани подолу е да обезбедат за Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги краток преглед на основните начела или методологии кои треба да се следат при детектирање и анализирање на пораките што се шират преку линеарните и нелинеарните аудиовизуелни медиумски услуги во однос на забраната за поттикнување на омраза пропишана во Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Одредбата содржана во Законот е усогласена со член 6 од Директивата за АВМУ и ѝ обезбедува правна основа на Агенцијата за спречување на ширењето на говорот на омраза во АВМУ услугите. Овие одредби се всушност имплементирани во прецедентното право на Европскиот суд за човекови права и домашните судови или се елаборирани во различни форми во различни упатства, прирачници и други документи објавени од страна на меѓународните организации.³¹

8.1 Кој бил контекстот на изразувањето?

Првото прашање кое судот го зема предвид при оценување на присутноста на “говор на омраза” во конкретен случај е сеопфатната евалуација на контекстот на изразувањето³². Секоја анализа на контекстот треба да ја постави специфичната “порака” во поширок општествен и политички контекст во кој пораката била креирана и дисеминирана. Медиумските известувања кои често содржат пораки што повикуваат на насилство против поединци или групи кои припаѓаат на различни заедници би имале различни последици во различни контексти. Постојат земји со долга историја на меѓуетнички и меѓуверски тензии или со покonzервативни и автократски општествени средини. Од друга страна, постојат земји со прилично мирољубива политичка историја и повисоко ниво на толеранција во однос на различните заедници и спротивставените мислења во општеството.

Поради тоа, анализите на историските, политичките и општествените околности во земјата треба да дадат одговори на следните прашања:

---

³¹ Главни извори користени при изготвувањето на Водичот се: ЕСЧП, Листа на факти за говор на омраза, ноември 2023 год., достапно на: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_hate_speech_eng (пристапено на 19.05.2024); ЕСЧП, Водич за член 10 од Европската конвенција за човекови права – Слобода на изразување, ажурирана на 31.08.2022, достапно на: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_10_ENG (пристапено на 19.05.2024) и други документи и академски извештаи

³² За повеќе погледнете: Ојтхајмер М. (2009) „Предизвикот во однос на говорот на омраза во судските одлуки/праксата на Европскиот суд за човекови права“, Кардозо журнал за меѓународно и компаративно право, 17, 427

- Дали постои историја на конфликти во општеството? Која е моменталната ситуација во државата? Дали сè уште постојат конфликти или пост-конфликтни тензии меѓу релевантните групи? Кои се последните појави на насилство што биле резултат од други примери на поттикнување на омраза? Дали има други фактори на ризик во општеството кои може да доведат до насилство против одредена група?

- Дали сите групи во општеството се еднакво заштитени на правно и институционално ниво? Како реагираше релевантните институции во случаи на дискриминација и поттикнување на насилно однесување против одредени поединци или групи? Која е пошироката политичка клима и нивото на толеранција кон различните групи и заедници во општеството?

- Кој е севкупниот социо-економски статус на заедницата кон која е насочен говорот? Дали членовите на оваа заедница се соочуваат со економска несигурност, невработеност, отежнат пристап до ресурси, итн.?

8.2 Кое е лицето одговорно за изразувањето?

Следното ниво на анализа се однесува на идентитетот и статусот на личноста која е извор на изразувањето. Од генерален аспект, поединецот со повисок општествен статус и службена положба во општеството може да има поголемо влијание врз јавното мислење. Во оваа фаза треба да се одговори на неколку прашања:

- Дали лицето кое јавно говорело е во позиција да влијае врз јавното мислење? Дали тој/таа има авторитет да влијае врз значителни делови од публиката?

- Дали лицето е јавен службеник и дали изјавата била дадена во службено својство на лицето? Дали тој/таа е политичар или истакнат член на политичка партија, имајќи предвид дека јавните службеници и политичарите мора да се воздржуваат од давање провокативни и нетолерантни изјави?

- Дали лицето е јавна личност со посебен статус во општеството (верски или харизматичен лидер) што му овозможува да има посилено влијание врз публиката? Како публиката гледа на ова лице? Дали покажува прекумерна почит кон авторитетот, поради што е поподложна на поттикнување?

8.3 Дали постоела намера за провоцирање на говор на омраза?

Следната важна компонента од оценувањето е постоењето на намера од страна на говорникот. Артикал 19 ја дефинира намерата како “Волност (volition) (намерно настојување) да се заговара омраза, ...насочена кон заштитена група врз

база на недозволености, а притоа да се биде свесен за последиците од своите постапки и знаејќи дека последиците ќе се случат или може да се случат во вообичаениот тек на настаните.”³³

Присуството на намера е тешко да се докаже освен ако лицето експлицитно не ги признае своите намери. ЕСЧП и другите судови одлучуваат за намерата врз основа на проценката на случајот и неговите околности како целина. Другите важни аспекти кои ЕСЧП ги разгледува ги вклучуваат следните прашања:

- Кој специфичен јазик (зборови или изрази) бил користен од страна на говорникот? Колку експлицитен бил јазикот? Каков бил тонот на говорот и околностите во кои истиот бил пренесен?
- Земајќи го предвид контекстот, дали намерата на говорникот била недвосмислена и јасна за публиката? Дали говорникот можеби имал нешто друго на ум, а не да поттикне омраза? Дали говорникот имал за цел да ја информира јавноста за одредено прашање од јавен интерес (објективно новинарско известување, историски или документарен филм)?
- Кој бил степенот и бројот на повторувања на пораката? Дали говорникот го повторил дискриминаторскиот говор повеќе пати и во неколку наврати?
- Дали говорникот можел да го предвиди веројатното влијание од својот говор? Дали говорникот имал за цел одредена конкретна група? Дали намерата на говорникот била недвосмислена и јасна за публиката?

8.4 Што е содржината на изразувањето?

Содржината на одредено изразување е следниот клучен аспект кој треба да се анализира. Се однесува на: она што било кажано, формата и стилот на јазикот, присуството на експлицитни повици на насилство или дискриминација, итн. Ова ниво на анализа ги вклучува следните прашања:

- Што кажал поединецот? Дали реченицата вклучува директно поттикнување на публиката да делува во одредена насока? Дали пораката недвосмислено повикува на насилство, непријателство или дискриминација, или можела да се протолкува на друг начин?
- Кој е целта – групите кои говорот има намера да ги поттикне? Дали пораката содржи специфични јазични референци кои се вообичаени за групите кои се поттикнуваат?

---

³³ За повеќе информации видете: „Забрана за поттикнување дискриминација, непријателство или насилство“ Артикл 19, декември 2012 година. Достапно на: <http://www.article19.org/data/files/medialibrary/3548/ARTICLE-19-policy-on-prohibition-to-incitement.pdf>

- Кој е целта – потенцијалните жртви на дискриминација, насилство или непријателство? Дали употребениот јазик содржи специфични негативни референци за „Другата“ група (на жртви)? Дали групата е директно или индиректно наведена?

- Како е кажано – тонот? До кој степен говорот бил провокативен и директен? Дали вклучувал ублажувачки референци? Дали изразувањето содржело емотивни референци кои може да стимулираат незаконски реакции на публиката?

- Која била формата на изразување, земајќи предвид дека одредени форми на изразување подлежат на поголема заштита според член 10 (уметничко изразување, политички говор, верски говор, академско истражување)? Дали новинарот сакал да го претстави “говорот на омраза” како феномен?

8.5 Кои биле степенот и опсегот на изразувањето?

Следното важно прашање кое треба да се разгледа е во врска со јавната природа на изразувањето, средствата за негова дисеминација и опсегот на неговото ширење. Ова ниво на проценка ги вклучува следните прашања:

- Дали говорот бил наменет за одреден број поединци или за припадниците на општата јавност?

- Дали е искажан преку електронски медиум? Дали е искажан во програма во живо? Кога пораката се дисеминира преку аудиовизуелен медиум, влијанието е непосредно и помоќно.

- Која е зачестеноста, количеството и степенот на комуникација? Дали пораката е емитувана еднаш или е повторена во неколку наврати?

8.6 Која била веројатноста од влијаење врз публиката и нејзините идни дејствија?

Последната точка за анализа е да се процени веројатноста од штета што може да настане како последица од изразувањето. Со други зборови, треба да се предвиди како публиката ќе ја прими пораката и кои дејствија може да следат како негативни последици. Критериумите за проценка на ризикот од негативни активности треба да се утврдуваат за секој случај посебно, така што ќе се даде одговор на неколку прашања³⁴:

---

³⁴ Ова се критериумите предложени од Артикал 19 во документот „Забрана за поттикнување дискриминација, непријателство или насилство“ (декември 2012).

- Дали говорот бил разбран од публиката како повик за дискриминаторски, насилни или непријателски дела?
- Дали говорителот можел да влијае на публиката?
- Дали публиката имала средства да ја изврши заговараната активност, и да изврши чинови на дискриминација, насилство или непријателство?
- Дали целната група неодамна претрпела, или била цел на дискриминација, насилство или непријателство?

Форматот за известување за резултатите од мониторингот треба да го следи начинот на кој Европскиот суд за човекови права проценува дали има или нема потреба од ограничување на слободата на изразување во секој поединечен случај. Тоа значи дека релевантните оддели треба да подготват предлог во кој ќе се наведе дека постои “говор на омраза” во медиумите, цитирајќи го не само Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, туку и давајќи објаснување за легитимната цел за таквата одлука и зошто е потребно такво ограничување на слободата на изразување во едно демократско општество.

9. Заклучоци и препораки

- Феноменот на говор на омраза претставува предизвик што ги прави неопходни и сеопфатната превенција (на пример, административни налози за извршување) и механизмите (присилни) за санкционирање (на пример, парични казни).
- Проценката на потенцијалната содржина со говор на омраза е сложена. Различните форми на говорот на омраза и различните контексти во кои се појавува го отежнуваат воспоставувањето на универзално прифатена дефиниција. Сепак, мноштвото од постојни дефиниции и меѓународни стандарди овозможуваат практична поддршка во идентификувањето и санкционирањето на говорот на омраза во аудиовизуелните медиуми.
- Овој водич дава практични насоки кога се работи за потенцијални случаи на говор на омраза. Ги зема предвид и релевантните критериуми од Акцискиот план од Рабат, судската пракса на ЕСЧП, како и Препораката CM/Rec(2022)16 на Комитетот на министри до земјите-членки за борба против говорот на омраза.
- Сепак, Водичот не треба да се гледа како единствена алатка за справување со случаите на говор на омраза. Наместо тоа, сеопфатен пристап кој вклучува дополнителни алатки за поддршка (инструкции, објаснувачки алатки, шеми за проверки) е клучен во регулирањето на давателите на аудиовизуелни медиуми.
- И Водичот и алатките за поддршка треба редовно да се ревидираат за да ги рефлектираат најновите законодавни случувања и да ги земат предвид и технолошкиот напредок и динамиката на пазарот на аудиовизуелните медиуми.
- Успехот во регулирањето на онлајн платформите (на пример, содржината на платформите за споделување видеа) зависи, меѓу другото, од интеракцијата помеѓу регулаторните органи од една страна и корисниците на соодветната платформа од друга страна. Повратните информации од корисниците се важен извор во однос на прекршувањето на законот. Оттаму, можеби ќе бидат неопходни мерки за зголемување на јавната свест за надлежностите на АВМУ во однос на говорот на омраза во аудиовизуелните медиуми. Ваквите мерки може да вклучуваат: редовни работилници со граѓански организации, лесно - пристапен дел од веб страницата на Агенцијата посветен исклучиво на борбата против говорот на омраза, како и лесен за употреба електронски формулар за поднесување жалби.

- Соработката меѓу новинарските здруженија, телата за саморегулација, невладините организации и образовните институции е од големо значење кога станува збор за теми поврзани со говорот на омраза, со цел да се развие сеопфатна и координирана заштита од дискриминација по различни основи.
- Посебните забрани од член 48 од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги мора (исто така) да ги почитуваат давателите на услуги платформи за споделување видеа под македонска јурисдикција, како што е пропишано со членовите 144-в став (1) алинеи 2 и 3 и 144-г ставови (2), (4) и (5). Треба да се напомене дека многу даватели на услуги имаат седишта надвор од Република Северна Македонија (на пример, САД, Русија). Во овој контекст, треба внимателно да се испита дали статусот на земја-кандидат за членство во ЕУ може да ја спречи Република Северна Македонија да го прошири опсегот на Законот. Барем давателите на услуги од трети земји надвор од ЕУ може да бидат вклучени, бидејќи ограничувањата согласно принципот на земја на потекло од Директивата за е-трговија 2000/31/ЕС не се применуваат за нив.
- Во согласност со Директивата за аудиовизуелни медиумски услуги (2018), АВМУ во моментот нема надлежност врз давателите на услуги на онлајн платформи и социјални медиуми, освен врз платформите за споделување видеа. Бидејќи онлајн медиумите играат важна улога во ширењето говор на омраза онлајн, и во контекст на новата Регулатива за дигитални услуги на ЕУ, сегашната законска рамка може да се преиспита за да се прошири опсегот на примена надвор од платформите за споделување видеа и аудиовизуелните содржини.

10. Прилог: Извори од судски одлуки на ЕСЧП

Наведената листа овозможува неопходни податоци за добивање на подетални информации за случите споменати во Водичот, како и за други поврзани случаи. Податоците што се однесуваат на случаите наведени во Водичот се обележени со *. Листата е направена по хронолошки ред.

*Хендисајд против Обединетото Кралство, бр. 5493/72, 07.12.1976

Заштита на политичкиот говор

Нема прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57499%22%5D%7D>

*Јерсид против Данска, бр. 15890/89, 23.09.1994

Информации за јавноста поврзани со јавно прашање

Прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-10556%22%5D%7D>

*Гундуз против Турција, бр. 35071/97, 04.12.2003

Говор на омраза за време на програма во живо

Прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-61522%22%5D%7D>

Стол против Швајцарија, бр. 69698/01, 10.12.2007

Осуда за новинар поради објавување дипломатски документ за стратегија класифициран како доверлив:

Нема прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83870>

Ферет против Белгија, бр. 15615/07, 16.07.2009

Осуда за подносителот на пријавата, претседател на политичката партија

„Национален фронт“ за јавно поттикнување дискриминација или омраза

Нема прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-1407%22%5D%7D>

Алексеј Овчиников против Русија, бр. 24061/04, 16.12.2010

Нема прекршување на член 10

[file:///C:/Users/e.petreska/Downloads/001-102322%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/e.petreska/Downloads/001-102322%20(1).pdf)

Уредничкиот колегиум на Правоје Дело и Штекел против Украина, бр. 33014/05, 05.05.2011

Погрешно санкционирање на вработените во украински печатен медиум за објавување материјал преземен од интернет
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104685>

Ахмет Јилдирим против Турција, 2012, бр. 3111/10, 18.12.2012
Привремена судска одлука со која случајно се блокира пристапот за хостирање и до веб страници на трети лица поради веб страницата што е вклучена во судската постапка
Прекршување на член 10
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115705>

Тиербефраер е В против Германија, бр. 45192/09, 16.01.2014
Нема прекршување на член 10
Нема прекршување на член 14 поврзан со член 10
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-140016%22%7D>

*Делфи АС против Естонија, бр. 64569/09, 16.06.2015 (Голем судски совет)
Нема прекршување на член 10
Коментари создадени од корисници на интернет портал за вести
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155105>

*Перинчек против Швајцарија, бр. 27510/08, 15.10.2015 (Голем судски совет)
Масовни депортации и масакри претрпени од Ерменците во Отоманската Империја
Прекршување на член 10
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235>

М'Бала против Франција, бр. 25239/13, 20.10.2015
Недопуштена
<https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-158752>

*Маѓар Тарталомсолгалтаток Егиесулете и Индекс.ху Зрт против Унгарија, број 22947/13, 02.02.2016
Одговорност за самостојно регулаторно тело за даватели на интернет содржина и за интернет портал за вести поради вулгарни и навредливи коментари онлајн
Прекршување на член 10
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160314>

Пихл против Шведска, бр. 74742/14, 07.02.2017
Недопуштена <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172145>

Белкацем против Белгија, бр. 34367/14, 27.06.2017
Недопуштена <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-175941>

Арнарсон против Исланд, бр. 58781/13, 13.06.2017
Постапка против новинар по основ на клевета поради објавата на текст со кој се обвинува главниот раководител на Исландска федерација на сопственици на рибарски пловила („ЛИУ“) за измама и фалсификат
Нема прекршување на член 10
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-174404>

Тамиз против Обединетото Кралство, бр. 3877/14, 19.09.2017
Почитување на приватниот живот
Одбивање за отсуство од работа за учество во постапката за клевета надвор од надлежноста по основа дека наводната штета на репутацијата била минимална:
Недопуштена
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178106>

ГРА Штифтунг геген Расисмус и Антисемитисмус против Швајцарија, бр. 18597/13, 09.01.2018
Пресудата за клевета ги прекршила правата за слобода на говор на швајцарската невладина организација во текот на дебата за референдум за минаре
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-179882%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-179882%22]})

*Смајиќ против Босна и Херцеговина, бр. 48657/16, 18.01.2018
Објави на интернет форум опишувајќи воена акција што би можела да биде преземена против српските села
Недопуштена
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-180956>

*Никс против Германија, бр. 35285/16, 13.03.2018
Слика од нацистички водач и свастика во блог
Недопуштена <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182241>

Ибрагим Ибрагимов и други против Русија, броеви 1413/08 и 28621/11, 28.08.2028
Прекршување на член 10
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-185293>

Сава Терентјев против Русија, бр. 10692/09, 28.08.2018

Прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-185307>

*Кабоглу и Оран против Турција, броеви 1759/08, 50766/10 и 50782/10, 30.10.2018

Текстови во печатен медиум што содржат закани и говор на омраза

Прекршување на член 8

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187529>

Вилиамсон против Германија, бр. 64496/17, 08.01.2019

Неприфатена / Неоснована

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-189777>

Шимуник против Хрватска, бр. 20373/17, 22.01.2019

Недопуштена <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-189769>

Пасторс против Германија, бр. 55225/14, 03.10.2019

Недопуштена <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-196148>

*Тагијев и Хусејнов против Азербејџан, бр. 13274/08, 05.12.2019

Коментари за Исламот во објавен текст

Прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-198705>

Беизарас и Левичкас против Литванија, бр. 41288/15, 14.01.2020

Коментари со омраза на Фејсбук страна заради хомосексуална врска

Прекршување на членовите 8, 13 и 14

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200344>

Атаманчук против Русија, бр. 4493/11, 11.02.2020

Изјави за лица кои не се Руси во текст објавен во локален печатен медиум

Нема прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200839>

Алтинаш против Турција, бр. 50495/08, 10.03.2020

Нема прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-201897>

Лилиендал против Исланд, бр. 29297/18, 11.06.2020

Недопуштена

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-203199>

Енгелс против Русија, бр. 61919/16, 23.06.2020

Сопственик на веб страница бил принуден да отстрани информации за алатки за избегнување на филтерот што беше произволно забрането од Судот за да го избегне блокирањето на неговата страница во целост

Прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-203180>

Будинова и Чапразов против Бугарија, бр. 12567/13, 16.02.2021

Прекршување на член 8 и 14

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207928>

Бехар и др. против Бугарија, бр. 29335/13, 16.02.2021

Прекршување на членовите 8 и 14

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207929>

*Килин против Русија, бр. 10271/12, 11.05.2021

Расистички видео и аудио записи кои вклучуваат неонацисти, коментари врз основа на раса, луѓе со очигледно кавкаско потекло)

Нема прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-209864>

Здружение АКСЕПТ и други против Романија, бр. 19237/16, 01.06.2021

Прекршување на членовите 8 и 14

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210362>

Мелике против Турција, бр. 35786/19, 15.06.2021

Отпуштање без право на оштета на лице вработено по договор во национален образовен орган поради кликување „лајк“ на Фејсбук

Прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13303>

Јефимов и Група за човекови права на младите против Русија, бр. 12385/15 и бр. 51619/15, 07.12.2021

Прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-213913>

Стандард Ферлагсгеселшафт мБХ против Австрија (бр.3), бр. 39378/15, 07.12.2021

Прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-213914>

Бонет против Франција, бр. 35364/19, 25.01.2022

Недопуштена

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-216050>

Земур против Франција, бр. 63539/19, 20.12.2022

Нема прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-221837>

Валаитис против Литванија, бр. 39375/19, 17.01.2023

Нема прекршување на член 13

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-222318>

Осеварде против Русија, бр. 27227/17, 07.03.2023

Прекршување на членовите 9 и 14

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-223365>

*Санчез против Франција, бр. 45581/15, 15.05.2023 (Голем судски совет)

Коментари објавени од трети лица на сидот на нечиј Фејсбук профил

Нема прекршување на член 10

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224928>

*Ленис против Грција, 47833/20, 27.06.2023

Хомофобичен текст објавен на личен блог

Недопуштена

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-226442>